

Hewa Abdelzadeh & Jasmin Benca
ÖREBRO UNIVERSITET
Medie- och kommunikationsvetenskap C, HT-12

Orientalismens vindar blåser ännu

En kritisk diskursanalys av Dagens Nyheters och Aftonbladets nyhetsrapportering om Stockholm respektive Oslo- och Utøyadåden

Abstract

The questions of whether orientalist discourse still has an impact on newsreporting and hence journalism is what this paper aims to answer. Through the use of critical discourse analysis we have analysed the newsreporting of two of Sweden's largest newspapers in regard to the reporting of the suicide bomber in Stockholm, in December 2010 and the terrorist attacks in Oslo and Utoya. The conclusions show that the discourse of orientalism is nevertheless alive. Our study is not to be used to generalize the Swedish newspapers, but to comment on the two newspapers that we have selected, i.e. Dagens Nyheter and Aftonbladet. Furthermore, our conclusions show that there is a difference between perpetrator and perpetrator, depending on who he or she is and where they come from.

Keywords: *Orientalism, discourse, framing, international news, terrorism*

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte.....	3
1.2.1 Operationaliserade frågor	3
2. Tidigare forskning	4
3. Teoretiska utgångspunkter.....	7
3.1 Postkolonialism – ett historiskt perspektiv	7
3.2 Diskursteori	11
3.3 Framing.....	13
4. Material och Metod.....	17
4.1 Tillvägagångssätt	17
4.2 Material	17
4.2.1 Urval	18
4.2.2 Tidsavgränsning	19
4.3 Metod	19
4.3.1 Kritisk diskursanalys (CDA)	20
4.3.2 Makro- och mikrostrukturell nivå.....	22
4.3.3 Analysen struktur	24
4.4 Metodproblem	24
4.4.1 Reliabilitet och validitet.....	25
5. Resultat och Analys	27
5.1 Dagen efter – dåden i Stockholm	28
5.2 Dagen efter – dåden i Oslo och på Utøya.....	33

Hewa Abdelzadeh & Jasmin Benca

ÖREBRO UNIVERSITET

Medie- och kommunikationsvetenskap C, HT-12

5.3 Dagen efter – en sammanfattning.....	37
5.4 Sju dagar senare – dåden i Stockholm.....	38
5.5 Sju dagar senare – dåden i Oslo och på Utøya	44
5.6 Sju dagar senare – en sammanfattning.....	49
6. Slutsatser och Diskussion	50
7. Sammanfattning	53
Referenslista.....	54

1. Inledning

Under kolonialismens era etablerades en särskild diskurs om dem kolonialiserade människorna och deras respektive land, eller rättare sagt region. Genom diverse framställningar av människorna i de kolonialiserade områdena etablerades under årtionden en diskurs. Sedermera kom denna diskurs att benämnas orientalism och utgör idag grunden för postkolonialismen. Kolonialismens era är förbi och den postkoloniala eran har sedan årtionden tagit vid. Emellertid har inte orientalismen lämnat samhällsdebatten som diskurs (Said, Edward, 1997, *Orientalism*).

Direkt efter 11 september 2001 terroristattacker i New York förklarade USA "globalt krig mot terrorismen". Presidenten George W Bush skickade ett budskap till resten av världen: "antigen är ni med oss eller med terroristerna". Detta budskap är början på det nya kriget, men även början på en politisk, ekonomisk och global diskurs. Innebörden betyder också att kommunikationen har fått nya regler (representationer) som världen måste följa. Kortfattat innebär krigsförklaringen en ny propagandistisk och retorisk apparat som möjliggör makten över konstruerade meningar kring terrorattacker 11 september. Allt annat än att stödja USA beslutsfattande ses som anti-amerikanskt. Kritiker anses stödja terroristerna. Strategin genomsyras genom den starka empatin man har gentemot dessa tragiska scener från den 11 september. Det här slagfältet är inte mellan två stater utan den är på global nivå. Det som fångades på film formar omvärldens opinioner och representationer som gör att journalistiken får nya regler (Nohrstedt, Arne, i Nohrstedt och Ottosen, 2004).

Men hur mycket skiljer sig dagens samhällsdebatt, på både global och nationell nivå, från historiska diskurser? Det blir en central del av syftet i denna uppsats. Det är möjligt att vår historiska erfarenhet kan säga något om vår samtid. Det är således av intresse att studera samtiden och söka efter eventuella historiska händelser, dvs. historiskt förankrade förklaringar till dagens samhälle. Och detta gäller för alla samhällsområden.

1.1 Bakgrund

Den 11 december 2010 exploderade en bil intill Sergelstorg, nära Drottninggatan, i Stockholm. Kort därefter, en bit bort, hördes en sprängning på Drottninggatan. Det visade sig att en man (Taimour Abdulwahab) sprängt bomber som han spänt fast på sin kropp. Mannen själv dog till följd av att ha utlöst sprängladdningarna på sin kropp, men ingen annan. Det visade sig sen att dessa båda explosioner var utförda av samma gärningsman, samma person som sprängde sig själv till döds. Att döma utifrån det uppenbara, dvs. handlingen som gärningsmannens utförde, var att detta en självmordsbombning. Det visade sig även att gärningsmannen hade utomeuropeisk härkomst och hade kopplingar till extremistiska (med viss definition terrorism) nätverk. Medias fokus riktades mot händelsen, vilket resulterade i en omfattande rapporteringen. I kölvattnet av medierapporteringen av detta dåd uppkom diskussioner kring *hur* medierapporteringen gått till och vad som egentligen rapporterades. Kärnan i dessa diskussioner handlade om vilken bild medierna gav av gärningsmannen och händelsen i stort. Men vad gällde debatten? Varför blev det ens en debatt?

Fokus hamnade snabbt på gärningsmannens religiösa tillhörighet. Inte alls sällan var medievinklingen och dess utgångspunkt tydligt. Följande rubricering kunde ses i Aftonbladet redan dagen efter dådet; *"Religiös och arg"* (Aftonbladet, 2010/12/12, s. 14f). Detta ledde till uppföljande artiklar där Islam kopplades till dådet. Det var tydligt att religion var den faktor som – om man ska tro medierapporteringen – var orsaken till dådet, som bidrog till att gärningsmannen utförde detta misslyckade attentat.

Den 22 juli 2011 briserade en bomb utanför regeringsbyggnaden i Oslo, Norge. Åtta personer omkom till följd av explosionen. Knappt två timmar senare utförde samma gärningsman (Anders Behring Breivik) en massaker på ön Utøya, där norska Arbeiderpartiets ungdomsförbund (AUF) hade sitt sommarläger. Gärningsmannen sköt ihjäl 69 personer. Med händelserna färskt i minnet kom reaktioner på medierapporteringen nästan simultant med rapporteringen. Vem/vilka var det som utförde dessa två dåd på en och samma dag? Kunde det vara av samma karaktär som den i Stockholm? Det visade sig att gärningsmannen hade norsk härkomst. Men varför blev det en diskussion kring medierapporteringen?

Även denna gång var medierapporteringen enorm kring händelsen. De allra första uppgifterna i media om gärningsmannen var att det rörde sig om en terrorist. På Aftonbladets

nätupplaga (likt de andra medierna) en kort stund efter explosionen i Oslo kunde man läsa att Norge drabbats av ett terrordåd, enligt den terrorexperter som Aftonbladet och många andra medier till frågat. Sedan kopplades dådet till Norges internationella roll, militärt och politiskt.¹ Men dessa uppgifter ändrades snabbt. Slutligen stannade tillskrivningarna i media av när gärningsmannen hade identifierats. I en nyhetsartikel i Aftonbladets tryckutgåva följande dag kunde man se mediernas brist på fakta och kontext, ”*Bomben en gåta*” (Aftonbladet, 2011-07-23, s. 26f).

Dessa två händelser – som med rätta kan benämnas som terroraktioner – är av samma natur. Även om motivet kan påstås skilja sig åt var målet med respektive handling av samma karaktär och utfördes av individer. Mot bakgrund av detta kommer vi således analysera svensk medierapportering om händelserna i Stockholm och Oslo/Utøya och respektive gärningsman i denna studie. Närmare bestämt kommer vi att analysera artiklar från Dagens Nyheter och Aftonbladet. Av intresse för studien är hur respektive gärningsman framställdes i medierna och om skillnader i framställningen kan skönjas.

1.2 Syfte

Genom denna studie ämnar vi undersöka om det förekommer likheter respektive skillnader i framställningen av gärningsmännen för dåden i Stockholm, 11 december 2010 respektive Oslo/Utøya, 22 juli 2011, och i sådana fall hur. Parallellt med detta vill vi även undersöka om och varför en orientalistisk diskurs kan skönjas i rapporteringen av båda händelserna.

1.2.1 Operationaliserade frågor

- Hur framställs och identifieras gärningsmännen i Dagens Nyheter (DN) och Aftonbladets (AB) nyhetsrapportering för respektive händelse/dåd?
- Vilka skillnader och likheter i framställningen och identifieringen av respektive gärningsman kan skönjas?

¹ Aftonbladet nätupplaga 2010-07-22,
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/terroradadetinorge/article13362762.ab>

2. Tidigare forskning

I mars 2011 skrev Kimberly A. Powell en studie vid namn *Framing Islam: An Analysis of U.S Media Coverage of Terrorism Since 9=1*. Studien undersöker rapporteringen av 11 terroristattacker i USA som inträffade efter den 11 september 2001. Nyhetsrapporteringen antas konstruera ett tematiskt mönster där den ”internationella terrorismen” framställs som ett hot mot den ”kristna Amerika” dvs. Väst. Powell menar att terrorismen är chockerande och sensationell och det lockar medias intresse. En studie om terrorismen i USA och effekten av den 11 september är en perfekt utgångspunkt för att få en inblick av hur man går till väga för att genomföra liknande studie.

En väsentlig del av studien är teorin om *framing* (inramning), sättet informationen organiseras och presenteras på. Powell menar att varje ”story” har en fokus eller vinkel och det är det som konstruerar budskapet till en publik. I denna studie har dessa ramar ”vita”, ”kristna” och ”västerländska” värderingar. Dessa värderingar eller så kallade hegemoniska ideologier konstruerar vårt sunda förnuft och journalistens moraliska bedömningar av vad som är bra och dåligt påverkas (K.A.Powell, 2011, s.94).

Undersökningen visar en distinktion i beskrivningen av gärningsmännen (Ibid, s.98). På ett motsvarande sätt vill vi ta reda på om det finns olikheter i framställningen av Taimour Abdulwahab och Anders Breivik. Vi vill analysera framställningen av dessa två gärningsmän och ta reda på om dessa explicita värderingar och ramar finns i de svenska medierna.

Powell kommer fram till att det finns en tydlig skillnad i framställningen. Det är en hel rad med olika faktorer (Ibid s.98-105) som skiljer gärningsmännen åt men den som är mest framträdande är att till skillnad från de muslimska terrorister så framställs inhemska terrorister enbart som sinnesstörda individer. Gärningsmännens bakgrund har avgörande roll i framställningen. Den negativa framställningen som journalister tillämpar bidrar till att klyftan mellan publiken och ”de andra” växer. Problematiken i vår uppsats kretsar kring nyhetsrapporteringen men som Powell påpekar så växer klyftan mellan publiken och ”de andra” och då handlar det om ett mycket större problem i vårt samhälle. Dessvärre är det utanför ramarna för vår undersökning.

Powell menar att den maximala effekten av en terroristattacker nås via en utbredd rapportering som sprider skräck och fokuserar på regeringen, ekonomiska resurser och militärens resurser på "The War on Terror". USA och den 11 september var den perfekta produktionen för en internationell media inverkan. Kunskapen om Islam är minimal så att den förknippas med orientalismen och media har en avgörande roll i skapandet av "terrorismen" i våra uppfattningar menar författaren. (Ibid s.105-108) Utöver Framing så är Orientalismen och "The War on Terror" viktig faktor för vår undersökning. Det ger Orientalismen en förstärkt närvaro och det vill vi komma åt.

År 2010 skriver Mark Featherstone, Siobhan Holohan och Elizabeth Poole artikeln *Discourses of the War on Terror: Constructions of the Islamic other after 7/7*. Författarna utgår ifrån att händelserna som ägde rum den 11 september 2001 har spelat en stor roll i att omforma de globala fantasierna om terrordåd och islamistiska förövare. Författarna undersöker tidningsartiklar från fyra största brittiska tidningar (The Guardian, The Sun, The Times och The Daily Mail) som rapporterade om terroristattacker som ägde rum efter Londonbombningarna den 7 juli 2005. Givetvis använder sig författarna av en kvalitativ innehållsanalys för att undersöka gärningsmännens framställning. Snarlik den ovan stående avhandlingen så menar författarna att nyhetsrapporteringen antas konstruera ett tematiskt mönster. Gärningsmännen målas som budbärare av ett samhälle med radikala ideologier menar författarna. Det leder till att den muslimska befolkningen får ökade rättsliga bevakningar och samhällsklyftan växer. Det som har gett upphov till dessa diskurser är bland annat "The War on Terror" kampanjen som har ändrat nyhetsrapporteringen (Featherstone, Holohan och Poole, *Discourses of the War on Terror*, s.175). Vi kommer att ta hänsyn till detta eftersom teorin om orientalismen, som vi grundar det teoretiska ramverket på, leder till den postkoloniala diskursen vart "the war on terror" kan landa. Det återstår att se hur gärningsmännen i vår uppsats kategoriseras och framställs.

Författarna vidgar undersökningen genom att diskutera den nyliberala politiken som har vuxit upp tillsammans med terrordåd och dess globala mediebevakning som enligt författarna sprider rädsla och ger legitimitet till bevakning och kontroll av den muslimska befolkningen (Ibid s.182). Likaså vidgas vårt tillvägagångssätt att kritiskt förhålla oss till nyhetsrapporteringen av gärningsmännen och det som kan ligga bakom dessa diskurser.

En bok som är drivkraften bakom vår undersökning är *U.S. and the Others, Global Media Images on "The War on Terror"* av Stig A. Nohrstedt och Rune Ottosen. I kapitel ett finns ett centralt ämne som genomsyrar hela boken; den nya globala diskursen som George W Bush utlöste. "Antigen är ni med oss eller med terroristerna" (Nohrstedt&Ottosen, *U.S and the Others, 2004, s7*). Enligt Faircloughs *Critical Discourses Analysis* (1995) så förklarar författarna att detta budskap är början på det nya kriget men även början på en politisk, ekonomisk och global diskurs. Det innebär att kommunikationen har fått nya regler (representationer) som världen måste följa menar författarna. Kortfattat innebär krigsförklaringen en ny propagandistiskt och retoriskt apparat som möjliggör makten över konstruerade meningar kring terrorattackerna från den 11 september. (Ibid, s.7).

Författarna menar att strategin genomsyras genom den starka empatin man har gentemot dessa tragiska scener från den 11 september. Det här slagfältet är alltså inte mellan två stater utan den är på global nivå. Det som fångades på film formar omvärldens opinioner och representationer. Det gör att journalistiken får nya ramar och journalisten arbetar antingen medvetet eller omedvetet inom dessa. (Ibid, s.7)

Av intresse för denna studie är huruvida denna nya diskurs efter 11:e september och som tog sin början med G. W. Busch uttalande, påverkar all form av terrorrapporering. Kommer diskursen i nyhetsrapporteringen om och kring respektive händelse att ha likheter och i sådana fall vilka, och vilka skillnader finns det och varför? Genom att blicka tillbaka på tidigare forskning kommer den nya globala diskursen bli betydelsefull i både analysen och slutsatser för att kunna explicitgöra eventuella skillnader och likheter mellan Taimour Abdulwahab och Anders Breivik

3. Teoretiska utgångspunkter

Som teoretiskramverk för denna studie har vi valt att *använda postkolonial teori, framing och diskurs*. I och med användningen av diskurs och framing blir det möjligt att peka på de diskursiva praktiker som förekommer, hur dessa är uppbyggda och hur dessa bidrar till att identifiera och framställa händelser, personer och grupper. Tillämpningen av dessa begrepp och teorier för att dra slutsatser om resultatet kommer således att fungera som ett par glasögon.

Emellertid vill vi även söka efter historiskt förankrade förklaringar till den diskurs som framkommer i medietexterna. Således blir Postkolonial teori ett ramverk mot vilken vi lutar oss för att finna historiska förklaringar till rådande diskurser. Postkolonial teori blir användbar för att den just behandlar och söker bryta ner dikotomiska diskurser som präglad bland annat medierapporteringen sedan kolonialismens era.

3.1 Postkolonialismens teoretiska fält

Som begrepp beskriver *postkolonialismen* olika metoder och idéer och kan ses som ett fält. Den är varken uppbyggd på eller binder sig till statiska, dvs. en uppsättning bestämda, idéer eller metoder (J.C. Young, 2003, s.7).

Instead it uses the technique of montage to juxtapose perspectives and times against one another, seeking to generate a creative set of relations between them (ibid.).

Young menar att postkolonial teori tar sig an och omfattar frågor som inom flera andra studiediscipliner istället för att vara ”enkelriktad”. Således skiljer den sig från traditionellt uppbyggda teorier. Den är med andra ord långt ifrån en snäv ansats. Den söker ständigt finna och lyfta fram relationen mellan olika perspektiv och tidsperioder. På så sätt erbjuder postkolonial teori ett historiskt perspektiv till händelser och samhällsfenomen.

Den postkoloniala tanken tog sin början under 1980-talet. Syftet vara att få till en mer jämlik maktbalans i relationen mellan de forna kolonialistiska väst-länderna – Europa och Nord Amerika – och öst-länderna – Afrika, Asien och Latin Amerika (Young, 2003, s.2).

Utgångspunkten är således att den rådande och orättvisa maktfördelningen i världen, som polariserats till öst och väst, har en historisk förklaring, dvs. att det är en effekt av kolonialismen.

Under kolonialismen var relationen mellan öst och väst uppåtladdad i termer av vita mot icke-vita raser. Young menar att själva kolonialiseringen legitimerades av kolonialmakterna genom diverse antropologiska teorier om människor i de kolonialiserade länderna, dvs. öst.

[...] portrayed the peoples of the colonized world as inferior, childlike, or feminine, incapable of looking after themselves (despite having done so perfectly well for millennia) and requiring the paternal rule of the west for their own best interests (today they are deemed to require 'development'). The basis of such anthropological theories was the concept of race (Young, 2003, s.2).

Det var genom sådana distinktioner som kolonialmakterna gjorde en explicit uppdelning i väst och öst. Detta var också början på en diskurs som skulle komma att genomsyra inte bara människors utan även västerländska mediers rapportering om öst och dess folk. Trots att vi idag bevittnar en blandning av kulturer och har ett mer tolerant förhållningssätt till andra kulturer kvarstår denna ojämlika maktbalans som en ständig påminnelse om kolonialismens effekter, menar Young (2003:2-3).

Kärnan inom postkolonial teori är att motsätta sig denna ojämlika maktfördelning i en polariserad värld mellan öst och väst – dvs. ”vi-och-dem” tänkandet. Postkolonialismen försöker bryta ner tanken om de västerländska kulturernas överlägsenhet och förespråkar en radikal agenda för att kräva jämlikhet – mellan öst och väst – och var folks välbefinnande (Young, 2003:7). Det går inte undgå att postkolonial teori är influerad av främst marxism/kommunism. Samtidigt vore det orimligt att förkasta den med ett sådant argument. Effekterna av kolonialismen och kolonialmakternas legitimerande av sin imperialistiska expansion genom antropologiska teorier föranledde explicit en diskurs som onekligen genomsyrar västvärlden, därmed också västerländska medierapporteringar om öst.

Edward W. Said har med sin bok *Orientalism*, tillsammans med Frantz Fanon och hans bok *Svart hud – Vita masker*, lagt grunden för postkolonialismen och därmed förståelsen av relationen mellan öst och väst, eller som Said benämner det, ”Västerlandet” och ”Orienten”.

I sin bok *Orientalism* menar Said att kolonialmakterna, dvs. de länder som hade kolonier i Orienten, har en lång tradition av vad han kallar just "Orientalism". Med Orientalism menar Said; "... ett sätt att förhålla sig till Orienten som har sin grund i områdets speciella ställning i det europeiska Västerlandets historia". Med detta menar Said att Orienten historiskt sett är källan till västvärldens civilisation och att Orienten samtidigt representerar, för västvärlden, en historiskt förankrad och inetsad bild av "Det Annorlunda" (Said, 1997, s. 64). Följaktligen menar Said att Orienten i en dikotomisk mening har definierat västvärlden;

[...] genom att vara dess motbild, motidé, motsatta personlighet och en motsatt personlighet (*ibid.*).

Som tidigare nämnt menar Young (2003:2) att detta skedde under kolonialtiden genom antropologiska teorier om människor i de kolonialiserade länderna, dvs. det som Said (1997:4) benämner som "Orientalerna" från "Orienten". Said menar att det efter andra världskriget blivit så att araben – dvs. orientalierna, i synnerhet människor från Mellanöstern, den muslimske araben – förekommer alltmer inom amerikansk populärkultur. Vidare menar han att detta även varit fallet även efter var och en av alla de krig mellan Israel och arabländer. Detta benämner Said (1997:424) som "Den senaste fasen" där han menar att det skett en förskjutning på så sätt att Förenta Staterna (USA) fått ta över den europeiska orientalismen i och med att maktbalansen ändrades efter andra världskriget då Frankrike och England inte längre är längst fram på världspolitikens scen. Sedermera har det lett till att man omdefinierat orientalierna, dvs. som muslimska araber. Said menar att "*En stor variation av hybridiserade framställningar av orienten finns nu i Kulturen [den amerikanska kulturen].*" (*ibid.*). Här menar han att det finns en uppdelning av Orienten på senare tid då USA anträt scenen som en supermakt. Enligt Said (1997:424f) finns föreställningar om Japan, Indokina, Kina, Indien och Pakistan som skiljer sig från föreställningarna om Islam och araberna.

Men efter kriget 1973 [Oktoberkriget] framträdde araben överallt som något mer hotfullt. Karikatyrer av en arabisk schejk som stod bakom en bensinpump dök ständigt upp. Dessa araber var emellertid klart »semitiska«. Deras starkt böjda näsor, deras onda mustaschprydda minspel var tydliga påpekanden (för en i huvudsak icke-semitisk befolkning) om att »semiterna« var roten till alla »våra« bekymmer, vilka i det här fallet först och främst bestod av bensinbrist. Om flyttningen av en folklig antisemitisk hätskhet från en judisk till en arabisk

måltavla gick smidigt, eftersom figuren i allt väsentligt var densamma. (Said, 1997, s. 425).

Det som Said tar upp och det som Young nämner visar på en skillnad, eller snarare en förskjutning och utveckling, av hur man såg på Orienten och definierade dess befolkning under kolonialtiden och hur man ser på Orienten (numera tudelad) och asiater och muslimska araber. Märk väl att orienten sedermera delades upp i Asien och Mellanöster-Nordafrika. Men det riktigt väsentliga i det som Said tar upp är hur människorna från Orienten/Mellanöstern-Nordafrika definieras och framställs. Said (1997:426) menar att när ”araben” väl får utrymme och uppmärksammas är det i negativa termer. Från att ha framställts som underlägsen och inkapabel att klara sig på egen hand (Young, 2003, s. 2) under kolonialismens era till att framställas som ”[...] den som hotar israels och Västerlandets existen [...].” (Said, 1997, s. 426). Ett exempel på framställningen av ”araben” inom populärkulturen är på film, där Said (1997:427) menar att araben framställs på två olika sätt i olika roller. Det är antingen som blodtörstig och moraliskt korrumpad som ”araben” framställs eller förknippas med ”liderlighet”. Samtidigt beskrivs han vara lömsk, svekfull, sadistisk och lågtstående; ”*Den arabiske ledaren (marodörer, pirater eller »infödda« upprorsmän) ses ofta morra åt den infångade västerländske hjälten och den blonda flickan (som båda är genomsunda): »Mina män ska döda er, men – först ska de roa sig en smula.« Han flinar menande medan han talar.*” (Said, 1997, *ibid.*).

Vad gäller medieframställningen av ”araben” menar Said (*ibid.*) att ”araben” förekommer i kollektiv i nyhetsinslag och tidningar. Således trängs alla individuella och personliga egenskaper och karaktärer undan till fördel för en kollektivistisk framställning av ”araben”, dvs. ständig i massor som samtidigt framstår som hotfulla och oförståndiga; ”*Bakom alla dessa bilder döljer sig hotet om jihad. Slutsats: en skräck för att muslimerna (eller araberna) tänker erövra världen.*” (*ibid.*).

Det som Said (1997) i grund och botten försöker föra fram och empiriskt belägga är att Orienten, sedermera Asien/Mellanöstern-Nordafrika/främre och borte Orienten (benämningarna är många), bidrar till att Västerlandet (dvs. västvärlden) inom orientalismen definieras genom att just vara dess motpart, att Västerlandet bär på de egenskaper som inte kan tillskrivas Orienten – t.ex. civiliserade, demokrati, sekularism, etc. Denna dikotomi är historiskt förankrad menar Young (2003) men att den omdefinierats efter kolonialismen och

för den delen längs med historiens väg fram till idag. Postkolonialismens grundtankar bidrar således till att ge historiska förklaringar i denna studie.

Men hur kan vi då se denna dikotomi mellan öst och väst som Said (1997) talar om och menar har historiska orsaker? Han menar bland annat att Orientalismen yttrar sig på det kulturella planet, men även ideologiskt i form av en diskursmetod. En diskursmetod som enligt honom har; "[...] *egna institutioner, egen vokabulär, egen forskning, eget bildspråk, egna doktriner och till och med koloniala byråkratier kolonial stil.*" (Said, 1997, s. 64). Det är således lämpligt att som teoretisk utgångspunkt använda sig av två begrepp som väl passar ihop med och lyfter fram det som postkolonialismen – i detta fall Said's *Orientalism* som en historisk utgångspunkt – försöker peka på och belysa. Följaktligen har vi valt att använda oss av begreppen *diskurs* och *framing*.

Valet av dessa begrepp är lämpligt på så sätt att vi genom att använda ett diskursperspektiv kan skönja diskursiva praktiker, genom att använda begreppet kan vi förstå och dra slutsatser om hur identitet(er) tillskrivs olika aktörer i medierapporteringen, i detta fall hur och vilka identiteter respektive gärningsman tillskrivs. Begreppet *framing* nyttjar vi för att kunna förstå och finna förklaringar till hur en nyhet ramas in, dvs. vilken eller vilka kontexter som nyheten skapar och skapas inom.

3.2 Diskursteori

Som begreppet har diskurs länge och än idag haft diverse konkurrerande definitioner. Men en definition om begreppets innebörd är; "[...] *ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen).*" (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 7). Vidare är det också ett sätt att genom språket skapa återspeglings av vår verklighet, dock inte endast en återspeglings utan språket bidrar även till att skapa denna verklighet. Därmed inte sagt att verkligheten inte existerar, Jørgensen & Phillips (2000:15) menar snarare att det är genom diskurs som verkligheten får sin betydelse.

Språket är således inte bara en kanal varigenom information om bakomliggande sinnestillstånd och beteende förmedlas, eller fakta om världen kommuniceras; språket är däremot en "maskin" som konstruerar

den sociala världen. Det gäller också för konstituerandet av sociala identiteter och sociala relationer. Därmed är förändring i diskursen också ett av de sätt på vilka det sociala förändras (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 16).

Kort sagt menar Jørgensen & Phillips (2000:15f) att det är först på den diskursiva nivån som en förändring äger rum som följaktligen förändrar och därigenom reproducerar den sociala verkligheten. Enligt Ferdinand Saussure är vårt tillträde till verkligheten möjlig genom språket. Vad gäller förhållandet mellan språk och verklighet menar Saussure att verkligheten i sig inte väljer det sätt genom vilken den uttrycks på, snarare är det genom sociala konventioner som detta sker, av människan. Ett exempel som han tar upp är ordet (dvs. teckent enligt Saussure) "hund" som vi i och med inlärd sedvänjor och sociala konventioner förstår som det fyrbenta djur som ordet refererar till. Ordet "hund" har i sig själv inte någon naturlig koppling till det djur som den refererar till. Det är resultatet av de sociala konventioner som vi lärt oss och ingått som vi kan koppla ordet "hund" till det fyrbenta djur som skäller (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 16f).

Således skapar diskursen betydelser, samtidigt som den reproducerar existerande diskurser/betydelser. Dess konstituerande roll har därmed tre aspekter som vi tidigare nämnde, som här bör belysas; konstruerandet av *den sociala världen*, *sociala identiteter* och *sociala relationer* (ibid.). Detta kan därmed förstås på så sätt att den sociala verkligheten ständigt reproduceras och genomgår förändringar som en konsekvens av att olika diskurser konkurrerar om att få definiera den.

För Michael Foucault ligger fokus på att en regerande diskurs definiera verkligheten, som fastslår viss specifik sanningar. För Foucault är makt centralt i detta sammanhang; *"Sanningen är en diskursiv konstruktion och olika kunskapsregimer anger vad som är sant och vad som är falskt."* (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 19). Med kunskapsregimer menar han diskurser som är meningsbärare. Samtidigt menar Foucault att diskursen inte bara skapar utan även sätter gränser för vad som blir meningsfullt, att den är både produktiv och begränsande. Vidare anser Foucault att endast en *kunskapsregim* under var och en av de historiska epokerna, och oundvikligen menar han att det så även förblir i framtiden och även nuet.

Rätt simpelt är det möjligt att här relatera postkolonial teori till Foucaults diskursteori. Dvs. att det som han benämner *kunskapsregimer* under kolonialismen kan identifieras som västvärlden, de makthavande. Vilka skapade och reproducerade en viss specifik diskurs – i detta fall om de kolonialiserade områdena och de människor som levde där – som var härskande och avgjorde vad som var sant och falskt. Mycket av det som Said (1997) försöker lyfta fram är att västerlandet skapade en viss sanning om de kolonialiserade områdena och dem människor som bodde där genom en specifik diskurs, nämligen den om västerlandet härlighet och högt stående utveckling och inte minst att västerlandet bestod av civiliserade samhällen, något som alltså inte kunde tillskrivas orienten.

Foucault har dock på senare tid fått utstå kritik för sin monologism, dvs. att endast en *kunskapsregim* kan identifieras i varje historisk epok. Numer härskar uppfattningen om att det råder en kamp mellan diskurser om att få definiera verkligheten, att få avgöra sanningen (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 20).

Förvisso är kritiken legitim, att andra diskurser försöker montera ned den härskande för att själva bli just den härskande. Emellertid bör Foucaults tankar om makt diskurs förstås i termer av uteslutning, att den härskande *kunskapsregimen* exkluderar andra möjligheter än de som passar in inom dess ramar och följaktligen blir just härskande. Det kanske också förstås som så att det endast råder en härskande diskurs inom vilken under-diskurser existerar. Vilket skulle medföra att det inte pågår en kamp mellan olika diskurser om att få definiera verkligheten, snarare skulle all förändring vara härlett ur den härskande diskursen. Dvs. att all förändring kommer inom den härskande diskursen. Med andra ord skulle det innebära att en och samma *kunskapsregim* härskat under varje historisk epok och har endast reformerats och förändrats, inte ersatts. Exempelvis skulle det då innebära att den orientalistiska diskurs som Said och Young nämner inte försvunnit, utan att den endast reformerats och förändrats.

3.3 Framing

Lisbeth Clausen (i Allan, red., 2010) skriver om det internationella nyhetsflödet, hur internationella nyheter domesticeras, dvs. relateras till ett specifikt samhälle. Samtidigt menar hon att utrikes nyheter tenderar att rapporteras utifrån västerländskt perspektiv, dvs. när

västerländska journalister rapportera om utrikesnyheter. Enligt henne rättar sig journalister och mediekanaler efter vilken inverkan nyhetsrapporteringen har på USA:s eller Storbritanniens politiska eller ekonomiska intressen (Clausen; Allan, red. 2010, s. 132). Oundvikligen menar Clausen att även svenska utrikeskorrespondenter påverkas av denna faktor, dvs. i de fall där exempelvis Sverige inte har en koppling till nyheten.

Denna domesticering menar hon att man kan förstå som en *framing process* – dvs. en inramningsprocess – och inbegriper; [...] *recognising, defining, selecting and organising news in way judged to be appropriate for intended audiences.*” (ibid.). Emellertid menar Clausen att vissa nyheter består av sakfrågor som både rör ett annat land och det egna samhället som utgör dess audiens. Dvs. att nyheten har både en nationell och utrikes agenda.

This has meant that the relationship between the global and the local (and thereby distinctions between ‘forigne’ and ‘domestic’ affairs) has blurred in international newsroom (Clausen; Allan, red. 2010, s. 133).

Det är möjligt att förstå detta i termer av att vissa nationella nyheter får en internationell prägel som en följd av att gränsen mellan internationella och nationella nyheter blivit diffusa, så som Clausen menar, dvs. att denna globaliserade och internationella *framing* (inramning) utgör ramen även för nationellt nyhetshändelser.

Ettema (Allan, red. 2010, s. 297) menar att när det kommer till frågan om *varför journalister gör de val som dem gör* är *framing* en framträdande hållpunkt och kan som koncept förstås som en process inom vilken våra kognitiva färdigheter inbegriper kulturen och vice versa. *Framing* processen har således två grundläggande funktioner; *framing i termer av schematisering* och *framing i termer av kategorisering* (ibid.).

Framing som schematisering, organiserar fakta till begreppsmässiga strukturer såsom en serie bekanta händelser som betonar aktörer, motiv och kontexter samt handlingar. En väldigt viktigt begreppsmässig struktur är *the social problem schema* som innefattar problem, orsak, ansvarig aktören, dvs. ansvarig för händelsen, och den föreslagna lösningen. När man använder sig av *framing* inom mediastudier och ska förstå sig på detta koncept är det enligt James S. Ettema (Allan, red. 2010) Robert Entmans definition som är den vedertagna;”*To frame, [...] is to select some aspects of preceived reality and make them more salient in a communicating text in such a way as to promote a particular problem definition, casual*

interpretation, moral evaluation and/or treatment recommendation.” (Entman, 1993:52; Ettema; Allan, red. 2010, s. 297).

Den sociala komponenten är dock inte den enda schematiska framställningen som framträder. Det är i samband med rapporteringen om krig och konflikter som den andra schematiska framställningen, *Manikeismens kamp mellan ont och gott*, som kompletterar den ovanstående schematiska framställningen, framträder. Rapporteringens viktigaste element vid sådana situationer är *handling* och *reaktion*. Nämda komponenter (dvs. *handling* och *reaktion*) är alltså motsatser som benämns som sociala kategorier (god/elak, rätt/fel, heliga/hädiska och vi-mot-dem).

Framing i termer av kategorisering, som Ettema åter låter Entman definiera. Entman menar att det är både genom selektiv framställning och försummelse gällande en given kontext som *framing*'s karaktär och effekt kommer till uttryck (Entman 1993:54; Ettema; Allan, red. 2010, s. 297). Ettema (ibid.) tar upp ett exempel om hur politiskt engagerade grupper kategoriseras som *radikala*. Enligt Boyle m.fl. (Ettema, Allan, red. 2010, s. 297) innebär kategoriseringen av en sådan grupp som *radikal* – som är en etikett – antingen mindre medial uppmärksamhet, vilket enligt Boyle då skulle visa på partiskhet i urvalet, eller strängare uppmärksamhet som då skulle visa på partiskhet i framställningen. Det ter sig således som att inramning i medierapportering i termer av kategorisering inte undkommer partiskhet och därmed inte heller subjektiv rapportering.

Marguerite Moritz (Allan, red. 2010, s. 322) menar att de olika värderingar en journalist tar hänsyn till och lyfter fram vid nyhetsrapportering kan förstås genom *framing teorin*. Genom val av vad som ska täckas i nyhetsrapportering, dess olika attribut som rubriker eller hur utrymme det ska få, både tidsmässigt och platsmässigt, likasom valet av ord, bilder, ljud och video ramar man in nyheten och påverkar läsarens uppfattning vad gäller innehåll och betidelse. Allt detta är en *framing process* – dvs. inramning – och fungerar i praktiken som en mall för läsaren för att förstå nyheten; “*The frames we encounter in media provide a template for our vision of the foreign, the marginal, the other.*” (Lester och Ross 2003:32; Moritz, Allan, red. 2010, s. 322). Även Moritz försöker således visa på att nyhetsrapportering alltid är en fråga om val och är därmed subjektiva till sin karaktär och återspeglar samtiden och det samhälle inom vilken journalisten – och för den delen den mediekanal inom vilken journalisten verkar – lever. Det är här enkelt att drar paralleller med *diskursteroin* och dess

syn på reproduktionen och skapandet av diskurser, som är en del av och förändrar det samhälle inom vilken detta förekommer. Samtidigt kan vi även dra paralleller med postkolonialismen och tanken om att framställningen av händelser, människor etc. sker mot bakgrund av rådande makförhållanden, dvs. Partiskhet på så sätt att de som har makten producerar och reproducerar representationer som stämmer överens med maktens värderingar.

4. Material och Metod

4.1 Tillvägagångssätt

Den litteratur vi har valt för vår uppsats är *Diskursanalys som teori och metod* av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips som ger underlag för begreppen *identitet* och *diskurs*. Boken lämpar sig väldigt bra som underlag för dessa begrepp, inte minst för att den är tydlig. Vidare lämpar den sig bra mot bakgrund av att vi valt kritisk diskursanalys som metod och denna bok kan med fördel nyttjas för att komplettera CDA. *Metoder i Kommunikationsvetenskap* av Mats Ekström och Larsåke Larsson är ytterligare litteratur vi har nyttjat.

Anledningen till den valda litteraturen grundar sig i att den är mest relevant för vår STUDIE eftersom den redogör för en kritisk diskursanalys grundligt och vägleder oss genom hela analysen i skrift och visar även exempel på hur det kan ske. *Postcolonialism: A very short introduction* (Young, 2003) och *Orientalism* (Said, 1997) är två böcker som vi har valt som underlag för teorikapitlets mest omfattande del, nämligen postkolonial teori. Young (2003) förklarar kort och koncist uppkomsten av postkolonial teori medan Said (1997) utförligt redogör för historiska orsaker till vad postkolonialismen benämner som en dikotomi mellan västvärlden och resten (öst). Boken *Racism Postcolonialism Europe* (Huggan, 2009) anser vi vara relevant som tidigare underlag inom studieområden med samma inriktning.

4.2 Material

Vårt empiriska material, som alltså är vårt analysmaterial, består av nyhetsartiklar som publicerades under en avgränsad period i samband med respektive händelse. Sammantaget består analysmaterialet av åtta nyhetsartiklar, varav fyra av dessa artiklar är tagna från Aftonbladet och resterande fyra från Dagens Nyheter.

Dagens Nyheter (DN) är en oberoende, organisatoriskt fristående tidning, både ekonomiskt och partipolitiskt. Tidningens politiska hållning är sedan 1998 *Oberoende Liberal* på ledarsida och är Sveriges största morgontidning. **Aftonbladet (AB)** är liksom DN oberoende och

organisatoriskt fristående tidning, vars politiska hållning är *Obunden Socialdemokratisk* och är Sveriges största kvällstidning.

4.2.1 Urval

Urvalet av artiklar har gjorts på ett okomplicerat sätt, enligt följande; i mediearkivet/Retriever har vi hämtat digitala versioner av tryckutgåvan från Dagens Nyheter respektive Aftonbladet för följande datum: 23 och 29 juli 2011 för Oslo/Utöya dåden och 12 och 18 december 2010 för dåden i Stockholm. Vi har därefter valt ut samtliga artiklar som publicerats i respektive tidning som handlar om eller kring respektive händelse. Vid en genomgång av samtliga artiklar, 27 stycken (en genomgång av samtliga artiklar finns att tillgå vid behov. Materialet är dock omfattande, 45 sidor, och skulle vara opraktisk som bilaga.), varefter vi har valt ut åtta av dessa artiklar som vi, utifrån genomgången av samtliga artiklar, ansett vara representativa för resten av artiklarna. Valet av dessa åtta artiklar grundar sig på att dessa är de första artiklarna om respektive händelse, i respektive tidningen under de specifika datum vi har valt. Dessa datum (en vecka mellan varje artikel) har vi valt för att kunna se en eventuell förskjutning av vinklingen i artiklarna, dvs. om diskursen förändras under denna period ju mer information som finns att tillgå.

Mot bakgrund av att dessa två tidningar är Sveriges största morgon- respektive kvällstidning har vi valt att hämta vårt analysmaterial från respektive tidning, i lika stor del. Två av de fyra nyhetsartiklar som är tagna från DN är den allra första tryckta artikeln för respektive dåd (dvs. Oslo- respektive Stockholmsdådet). De andra två är från sju dagar efter första tryckta publiceringen av artiklar om dessa dåd, och även här en nyhetsartikel för respektive dåd. På samma sätt har vi valt fyra nyhetsartiklar från Aftonbladet utifrån samma premisser. Vi har även valt att begränsa oss till specifikt *nyhetsartiklar*. Detta för att nyhetsartiklar i sig är vedertaget är objektivt journalistiskt arbetet. Sektioner som exempelvis Ledarsidor har vi valt att bortse från av den enkla anledningen att de är subjektiva texter och värderingsladdade till sin "natur", till skillnad från nyhetsartiklar som ju endast bör vara en återspeglning av verkligheten, i detta fall två specifika händelser. En annan faktor till att vi har valt sådana

texter som nyhetsartiklar är för att dessa bäst lämpar sig för vår analysmetod, dvs. kritiska diskursanalys.

Valet av DN och AB grundar sig dels i att tidningarna har skilda ideologiska förankringar – *Oberoende Liberal* respektive *Obunden Socialdemokratisk* – dels respektive tidnings geografiska spridning. Båda tidningarna når läsare över hela landet och daglig utgivningsfrekvens. De kompletterar även varandra på så sätt att de representerar morgon- respektive kvällstidningar. Med ägare som Bonnierkoncernen (DN) och Schibsted och Landsorganisationen i Sverige (AB) har bägge tidningar jämförelsevis jämlika ekonomiska resurser.

4.2.2 Tidsavgränsning

Den tidsperiod som vi valt att avgränsa oss till är fem dagar från den första tryckta artikeln rörande respektive händelse. Valet av den första artikeln rörande händelserna ger oss möjligheten att se vilken diskurs som dominerar från allra första stund och om diskursen förändras under den valda tidsperioden eller om den håller i sig som den dominerande diskursen. Avgränsningen till fem dagar framåt från första artikeln beror dels på att materialet i annat fall vore för stort att ta sig an i denna studie, dels för att det är en rimlig tidsperiod för att kunna skönja ett eventuellt diskursskifte då ny information avseende händelserna hunnit komma till mediernas kännedom.

4.3 Metod

Som analysmetod har vi valt att använda oss av *kritisk diskursanalys* (CDA). Uppdelningen av CDA i makro- och mikronivå utgör en bra grund för struktureringen av analysen. Det bidrar till en systematiskt strukturerad analys. Eftersom CDA är både en teori och fungerar som analysmetod är det rimligt att organisera analysen av materialet därefter. Således sker analysuppdelningen enligt makro- och mikronivå, vilket gör det enkelt och effektivt att bryta ner och dela upp materialet i separata analysdelar, dock i stark relation till varandra. Mer om detta under metodkapitlet. I detta kapitel går vi in på hur CDA som teori tillämpas, förutom dess strukturella tillämpning i makro- och mikronivå.

4.3.1 Kritisk diskursanalys (CDA)

Som underlag för *kritisk diskursanalys* har vi valt att utgå från Peter Berglez (i Ekström och Larsson, 2010) och Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (Jørgensen och Phillips, 2000). Berglez redogör konkret för CDA med utgångspunkt från främst Teun A. van Dijk och hans sociokognitiva variant och strukturerar upp metoden på ett konkret och begripligt vis. Vilken vi utgår ifrån vid strukturerandet av analysen i denna uppsats. Vi kompletterar med inslag från Jørgensen och Phillips både för att förstå även Norman Faircloughs perspektiv samt redogöra för hans angreppssätt för CDA.

Att vi utgår från Berglez som strukturmall grundar sig i att han på ett enkelt och praktiskt sätt presenterar CDA:s användningsområde och tillvägagångssätt. Eftersom analysmaterialet i denna studie utgörs av innehållet i nyhetsartiklar från två tidningar lämpar sig Berglez's konkreta redogörelse.

Kritisk diskursanalys kan utföras på alla typer av diskurser, texter och medier. Det är dock viktigt att fördjupa sig i den aktuella diskursens, textens och mediets karaktär, i vårt fall nyheter (diskurs), nyhetsartiklar (text) och nyhetspress (medier) (Berglez 2010; Ekström och Larsson, red. 2010: 273).

Berglez (i Ekström och Larsson, red. 2010: 273) menar att våra tolkningar av nyheter grundar sig på våra personliga erfarenheter och bakgrund, vilket även gäller för nyhetsproducenter. Dvs. både producenter – ägare, redaktörer och journalister, etc. – och konsumenter, i detta fall läsaren, påverkas alla av var och ens säregna och personliga förförståelse. Han menar dock att både produktionen och konsumtionen av nyheter är en del av en *språk- och samhällsstruktur* som är mer övergripande och menar således att; ”*En nyhetstext är inte en slumpmässig kombination av tecken, utan en strukturell företeelse.*” (ibid). Findahl och Höijer menar att denna produktion och konsumtion av nyhetsdiskurs har sin grund i våra kognitiva färdigheter, så som *uppfattningsförmåga, förståelse* och *memorering* (Findahl och Höijer 1984; Berglez i Ekström och Larsson, red. 2010: 273). Det är här som van Dijk menar att *sociokognition* kommer in, i den relation mellan producenter och konsumenter som är meningsskapande.

Vi reflekterar sällan över varför nyhetsartiklar har rubrik, underrubriker och ingress, men egentligen utgör dessa element nyhetsindustrins specifika sätt att kognitivt strukturera verkligheten, om dessa strukturer, plötsligt en morgon, inte skulle dyka upp i tidningen eller på webben skulle meningsskapandet störas eller brytas (Berglez i Larsson och Ekström, red. 2010: 274).

Samtidigt menar Berglez att detta även grundar sig i *sociokultur*. Följaktligen är det så, enligt Berglez att det samhälle inom vilken vi lever och verkar har en inverkan på och formar våra *kognitiva scheman*, dvs. förståelser för det som vi gör och tar del av. Men vi påverkar även vår omgivning, det samhälle inom vilken vi lever. Berglez menar att samhällets aktörer, exempelvis politiken och andra institutioner, gemensamt skapar sociokulturella traditioner, dvs. ett sätt att förstå och tolka verkligheten. Och det är här som den kritiska diskursanalysen kommer in i bilden. De sociokulturella processerna blir föremål för kritisk diskursanalys och kommer således upp till ytan och därigenom blir vi varse om dessa processer. Frågan om varför – i detta fall – texten är som den är blir central här. För att kunna få svar på denna frågan behöver vi således analysera nyhetsdiskursen ideologi genom att peka på; ”[...] *implicita eller dolda meningar, opinioner och värderingar.*” (ibid.). Som forskare kan man således identifiera nyhetsdiskursen ideologi antingen genom att ta vara på sina egna kognitiva scheman, formade av det samhälle som denne verkar inom och analyserar, eller att man ställer sig utan för dess ramar och försöker på så sätt peka på den bakomliggande ideologin. En paradox menar Berglez (ibid).

Emellertid finns det inom kritisk diskursanalys flera olika angreppssätt som var och tar hänsyn till vissa specifika aspekter. Då Fairclough har sin utgångspunkt i lingvistik och har således intresserat sig för diskurs; ”*diskurs är en viktig form av social praktik, som både reproducerar och förändrar kunskap, identiteter, sociala relationer, inklusive maktrelationer, och samtidigt formas av andra sociala praktiker och strukturer.*” (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 71).

Enligt Fairclough har diskursen ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner. Fairclough har gjort en modell som man kan utnyttja för att kunna fullborda en kritisk diskursanalys. Det är en tredimensionell modell som går ut på att analysera en kommunikativ

händelse på tre olika nivåer; en text, en diskursiv praktik (produktion och konsumtion av texter) och en social praktik (Jørgensen och Phillips, 2000: 72ff).

4.3.2 Makro- och mikrostrukturell nivå

Berglez gör även en redogörelse för van Dijks analytiska upplägg på makro- och mikrostrukturell nivå, utifrån vilken vi kommer att strukturera analysen i denna uppsats. Uppdelningen i makro- och mikronivå möjliggör en nedbrytning av nyhetstexten – makronivå – och sedan en djupdykning – mikronivå – för att i detalj tasig an diskursen och analysera den. På så sätt lämpar sig van Dijks upplägg denna studie.

Som ett första steg sker analysen på *makronivå* där nyhetstextens tematiska och schematiska struktur lyfts fram i syfte att få en mer övergripande bild av analysmaterialet. Den tematiska strukturen gör det möjligt att undersöka nyhetstextens hierarkiska ordning. Här intresserar man sig således för hur nyhetstextens huvudtema – dvs. rubrik och ingress – är relaterad till dess delteman – relaterad material till huvudtemat, som beroende på relevans får en mer eller mindre marginaliserad position i nyhetstexten. Analysen av den schematiska strukturen möjliggör identifieringen av de sociokognitiva berättarkonventioner som nyhetsdiskursen består av. Hit hör även det utrymme som aktörer och källor, mer specifikt t.ex. expertutlåtanden och vittnen. Det är således viktigt att här skilja på kommentarer från aktörer och journalistens kommentarer, något som Berglez menar kan vara svårt i och med att samtliga röster går in i och kompletterar varandra mer eller mindre. Vidare innebär dessa berättarkonventioner att den aktuella händelsen kopplas till till föregångna, dvs. en historisk bakgrund till ämnet/händelsen (Berglez i Ekström och Larsson, red. 2010: 275).

De tematiska och schematiska strukturerna vittnar om att den rapporterade "verkligheten" i hög grad är en produkt av nyhetsdiskursen själv på så vis att den komplexa världen pressas in i färdiga scheman (ibid.).

Centralt på *mikronivå* är frågan om *koherens*, mer specifikt *global* och *lokal* koherens. Vad gäller global koherens berör den nyhetstextens huvudsakliga mening, vilket realiserar genom att nyhetstextens mindre textpartier har en rationell koppling till varandra – lokal koherens –

dvs. att argumentationer, påståenden och beskrivningar. Varigenom den globala koherensens uppbyggnad kan identifieras. Men det är även viktigt att här belysa hur nyhetstexten får sin sammanhängande mening genom både producentens och konsumentens bidrag. Med andra ord råder ett ömsesidigt förhållningssätt mellan producent och konsument på så sätt att producenten lämnar *textluckor* som nyhetskonsumenten själv fyller, och det är endast genom att nyhetskonsumenten fyller i dessa textluckor som koherensen finns. Det som Berglez benämner *sociokulturellt band* mellan producent och konsument (Berglez i Larsson och Ekström, red. 2010: 275f). Det är på detta sätt, som ovan nämnt, samhällets aktörer gemensamt skapar sociokulturella traditioner och således ett sätt att förstå och tolka verkligheten.

Därmed är det också härigenom som nyhetsproducentens och nyhetskonsumentens sociokulturella relation kan utrönas. Studiet av nyhetstextens lyckor frambringar således även den eventuella ideologiska karaktär som denna sociokulturella relation bygger på. Vidare är det av vikt att identifiera överflödiga diskurs, dvs. information som i relation till den sammanhänganden meningen inte har någon relevans. Exempelvis kan det röra sig om beskrivningar av aktörer som varken är relevant eller tillför något till själva nyheten; så som politisk åskådning, var man är bosatt, religiös tillhörighet, etc. Dessa är vad Berglez kallar för *närvarande implikationer*. Något som han menar allt som oftast är resultatet av sociokulturella konventioner och rutin som är resultatet av en omedveten process, dvs. journalistens/producentens kognitiva scheman. Han lyfter även fram möjligheten att det kan vara resultatet av den enskilda journalistens eventuella agenda (Berglez i Larsson och Ekström, red. 2010: 276).

Även ord kan bestå av sociokulturella och ideologiska element, vilka kan skifta i betydelse beroende på den kontext inom vilken de används. Varför det är viktigt att ta hänsyn till det som medvetet och omedvetet utgör en del av texten, de semantiska val som utgör stilen. Vilka kan studeras *lexikalt*, genom att titta på ordval. Rent konkret handlar det om att studera de ord som texten utgörs av, exempelvis; att använda "arbetslös" istället för "arbetssökande", eller "galning" istället för "terrorist". (Berglez i Larsson och Ekström, red. 2010: 276f).

4.3.3 Analysen struktur

Samtliga artiklar kommer att redogöras för, analyseras och struktureras enligt följande mall.

- Samtliga nyhetstexter struktureras kronologiskt.
- Eftersom analysmaterialet består av två artiklar per händelse per vald datum, per tidning, kommer artiklarna att presenteras och analyseras tillsammans. Exempelvis kommer Analysobjekt AX1 (DN) och AY1(AB) att presenteras och analyseras i följd eftersom båda berör samma händelse (explosionen i Stockholm city, 12/12/2012).
- Uppdelningen i makro- och mikronivå kommer att i flytande text följa varandra. Dvs. först en makroanalys för att belysa det huvudsakliga innehållet i respektive nyhetstext och en kartläggning av hela nyhetssida (vilka bilder, faktarutor, etc. finns med). Därefter tar en redogörelse av textens olika delar, dvs. dess tematiska och schematiska struktur.
- Sedan följer en mikroanalys, där de delar som tagits upp och lyfts fram i makrodel, analyseras. I samma veva analyseras alltså materialet då vi har valt att slå ihop *resultat* med *analys*.

4.4 Metodproblem

Det främsta metodologiska problemet som framkommer vid diskursanalysen i denna studie är att analysen präglas av våra egna kognitiva scheman, våra förutfattade förståelser av både hrespektive händelse och den kontext inom vilken dessa äger rum. Våra förutfattade förståelser kan leda till att vi missar andra delar som inte ingår i vår förförtåelse av händelserna och kontexten. Men att bejaka detta och vara medveten om det är ett sätt att komma ifrån den negativa aspekten, dvs. att analysen blir skev pga. att vi agerar inom den kontext inom vilken dessa händelser ägde rum.

Detta blir ett grundläggande metodproblem för kvalitativa studier på så sätt att replikerbarheten (extern reliabilitet, se kap. 4.4.1) på studien inte kan göras i full utsträckning. Just för att författarnas förförståelser kan skilja sig blir det svårt för andra författare att

replikera studien och anamma samma förförståelse och för att andra författare har egna förförståelser.

Ett annat metodproblem är just att vi är två författare till denna studie och att analysen av materialet därför kan skilja sig åt. Detta rör alltså den interna reliabiliteten (se kap. 4.4.1). Vi har försökt att komma ifrån detta metodproblem genom att i detalj beskriva den analysmetod som vi använder för att på så sätt säkerställa att analysen inte är beroende av författarna utan av analysmetoden. Således blir studien inte lidande och skev pga. våra tolkningar då vi enats kring hur tolkningen skall ske.

4.4.1 Reliabilitet och validitet

Frågan om studiens reliabilitet – dvs. dess tillförlitlighet – och validitet – dvs. dess giltighet – främst avser kvantitativ forskning. Flera forskare har dock presenterat idéer om hur dessa begrepp kan anpassas till kvalitativa studier. Ett sätt att anpassa dessa begrepp till kvalitativa studier går ut på att dela upp reliabilitet i två delar, *extern* och *intern* reliabilitet. *Extern reliabilitet* avser studiens replikerbarhet, dvs. i vilken utsträckning studien kan göra os. LeCompte och Goetze påpekar det faktum att detta är rätt svårt vad gäller kvalitativ forskning. *Intern reliabilitet* är eventuellt det som är bäst lämpad för kvalitativa studier. Det avser kanske det viktigaste, att de forskare som genomför studien, dvs. i de fall man är fler än en, är ense om hur analysobjekten skall tolkas (LeCompte & Goetze 1982; Bryman, 2002: 257). Det är just denna externa reliabilitet som denna studie har som mål att uppnå. Eftersom vi har en specifik analysmetod förutsätter det att vi redan enats kring frågan om hur analysmaterialet skall tolkas i denna studie. Men även valet av de teoretiska ramverk som används i denna studie vittnar om att vi som genomför denna studie har enats kring kärnpunkterna i kvalitativa studier. Således har denna studie en hög grad av extern reliabilitet i LeCompte och Goetze's termer.

LeCompte och Goetze (ibid.) har även delat upp validitet i *extern* och *intern* validitet. Den interna validiteteten menar de, rör frågan om hur väl forskarnas observationer överensstämmer med de teoretiska idéerna som därav utvecklas. Förvisso avser både reliabiliteten och validiteten främst etnografiska studier, men det kan ändå anpassas till fallstudier som denna. Rent konkret handlar det då om i vilken utsträckningen våra slutsatser överensstämmer med

de teoretiska verktyg som vi har valt ut. Eftersom slutsatserna baseras på de teoretiska ramverk vi har valt blir det i sådana fall en fråga om i hur stor utsträckning vi har nyttjat dessa teorier. Eller om våra slutsatser över huvudtaget är i linje med teoriernas tankebanor – dvs. har vi tolkat rätt utifrån teorierna, eller har vi valt att bortse från vissa delar av teorin och koncentrera oss på andra. Detta avgör den interna validiteten.

Den externa validiteten avser studiens generaliserbarhet, dvs, i vilken utsträckning vi kan uttala oss generellt vad gäller det som studeras i undersökningen. Även här är LeCompte och Goetze medvetna om att detta gäller främst för kvantitativa undersökningar tolkas (Lecompte & Goetze 1982; Bryman, 2002: 257). Dock är inte tanken att vi genom denna studie skall uttala oss generellt om svenska medier. Snarare handlar det om att undersöka hur två händelser, två gärningsmän framställs och utifrån vilka ramar. Sedan kan vi uttala oss om de tidningar vi har valt ut. Även om man kan påstå att både DN och AB kan tänkas representera svenska medier vore det önskvärt att både bredda och utöka material och källor. Dock är inte syftet med denna studie att generalisera.

5. Resultat och Analys

Analysmaterialet består av nedanstående nyhetstexter. Var och en av dessa nyhetstexter har fått en betäckning som vi kommer att referera till i löpande text.

A står för den första händelsen, dvs. självmordsdådet i Stockholm 11/12/2010.

B står för den andra händelsen, dvs. explosionen i Oslo och skjutningarna på Utøya, 22/07/2011.

X står för Dagens Nyheter (DN)

Y står Aftonbladet

Siffrorna (1,2,3...) hänvisar till de nummer som vi har gett varje artikel. Eftersom vi har valt ut åtta (8) nyhetsartiklar för analys återstod en mängd andra artiklar. (se kapitel 4)

AX1 – Dagens Nyheter, 12/12/2010, ”*En död i mystiska explosioner i city*”

AY1 – Aftonbladet, 12/12/2010, ”*16.52: Bilbomben*” och ”*17.02: Nu dör han*”

BX2 – Dagensnyheter, 23/07/2011, ”*Minst tio sköts till döds på ö*”

BY3 – Aftonbladet, 23/07/2011, ”*Licens för två vapen*”

AY6 – Aftonbladet, 18/12/2010, ”*De var flera*”

AX2 – Dagens Nyheter. 18/12/2010, ”*Lägren där unga drillas till lydiga terrorister*”

BX5 – Dagens Nyheter, 29/07/2011, ”*Garaget förhindrade ännu större katastrof*”

BY7 – Aftonbladet, 29/07/2011, ”*Drevs av musik*”

5.1 Dagen efter – dåden i Stockholm

”En död i mystiska explosioner i city”

Dagen efter självmordsdådet i centrala Stockholm, 12 december 2012, rapporterar samtliga medier i Sverige om händelsen. Nyhetsartikeln (som med rätta kan benämnas uppslag) **AX1** (*En död i mystiska explosioner i city*) är den första i en serie av artiklar som DN publicerar denna dag. Det huvudsakliga innehållet utgörs av att en person har spängr sig själv i centrala Stockholm. Den huvudsakliga meningen utgörs dock flera olika delartiklar, som kompletterar huvudtemat; *Mannen kan ha sprängt sig själv* och *Hot mot Sverige: ”Era barn ska dö”*, är de två delartiklar som ingår i och utgör var sin del av huvudtema om explosionerna i Stockholm city. Därtill består uppslaget av en centrerad bild som täcker en stor del av uppslaget, följt av två mindre bilder precis nedanför den. En fjärde bild är placerad på höger sida i uppslaget och därmed även den mest utrymmestäckande bilden. På vardera sida, höger och vänster, om den största bilden är själva texten placerad. Bilderna visar de gator där händelsen ägde rum, samt den bil som exploderade i närheten av den gata där en person utlöste en självmordsbomb. Polisbilar syns tydlig i två av bilderna och den allra minsta bilden syns en bombrobot. Vidare finns även en mindre faktaruta längs ner till vänster i uppslaget med rubriceringen ”*hotnivån höjdes i september*”. Texten på vänstersida utgör alltså grunden för den rubrik som uppslaget har fått (*En död i mystiska explosioner i city*). Nedanför denna text är faktarutan placerad, vars innehåll lyfter fram höjd hotnivå avseende terrorhot mo Sverige.

Huvudtemat är att en man ska ha sprängt sig själv på Drottninggatan och hans bakgrund är ”okänd” men olika teorier kring vem som kan ligga bakom dådet presenteras i texten. Följande underteman väcks i materialet (a) Eftersom flera personer greps för terrorplaner i Göteborg (faktarutan) är det möjligt att gärningsmannen kan vara en självmordsbombare. Gärningsmannen ska ha burit på en palestinasjal. Vidare så stärks misstankarna genom att ett mejl ska ha skickats till TT 10 minuter innan dådet ska ha innehållit information om att mannen ska ha varit i mellanöstern för ”jihad” och det pekar tydligt på att det är en islamistisk terroristattack och (b) Säpo vägrar att bekräfta detta.

Den hierarkiska ordningen är tydlig i uppslaget. Huvudartikeln fungerar som en rekonstruktion av händelseförloppet med ett antal uttalande från vittnen och experter. Artikeln ”Mannen kan ha sprängt sig själv” beskriver gärningsmannens utseende (hade palestinasjal på

sig) och tillvägagångssätt, (han ska ha burit på något som exploderade.) Fast än aktörerna Säpo och Polisen vägrar kommentera vid denna tidpunkt så byggs artikeln på vittnens uttalande. Den sista artikeln "Hot mot Sverige: Era barn ska dö" handlar om ett mejl som TT ska ha fått 10 minuter innan dådet. Mejllet ska även ha varit adresserad till Säpo. Änn finns det inga aktörer som bekräftar detta men i mejlet avslöjades det att mannen ska ha varit i Mellanöstern för det heliga kriget, "jihad". Hotet är riktad mot det svenska folket. Man kopplar även detta till något större och internationellt när man i faktarutan skriver att terrorberedskapen höjdes "*... i hela Europa och USA.*" Här etableras en relation mellan Sverige, där beredskapen höjs, och Europa och USA, där man gjort likadant. Ett "vi" har härigenom skapats. Vidare ställer journalisten en fråga till en av flera aktörer som är med i artikeln, presstalesman för Säpo (Kjell Lindgren); "*kan det röra sig om en självmordsbombare?*". Frågan är ledande, och skulle kunna ha formulerats annorlunda, exempelvis; "*Har ni några uppgifter om vad det är som har hänt?*". På detta sätt försöker journalisten ta reda på om det är en självmordattack och inte vad det är som har hänt. Förvisso kan man till journalistens försvar hävda att misstankar om att det var en självmordbombare var nära till hands med tanke på situationen.

Olika institutioner så som Säpo, Stockholms polisen, SOS Alarm, Länskriminalen kommer till tals i artikeln. Resterande aktörer är vittnen som befunnits i närheten eller på händelseplatsen. Nyhetsberättelsen konstruktion byggs mestadels på vittnens kommentarer och informationen om att TT har fått in ett mejl som innehåller hot mot det svenska samhället. Hotet kommer alltså från muslimer; något som är av intresse att föra med sig till analysen på mikronivå. Andra aktörer (Säpo och Polisen) vägrar bekräfta detta vid denna tidpunkt. Utifrån rubrikerna så är konstruktionen tydlig med vad för budskap skribenten vill sända. Det är två "sekundära" ämnen som uppslaget levererar. Det första är att i Göteborg så greps flera personer för planering av terror. Utifrån det så drar journalisten en slutsats att det här kan finnas ett samband mellan gripandet av dessa personer, den höjda beredskapen och den aktuella händelsen. Detta styrks med en annat sekundärt ämne vilket är hotmejllet som skickades till TT.

Mikroanalys

Hur ska vi då förstå detta uppslag? Vi tar oss igenom den stegvis. Låt oss ta en titt för på hur själva uppslaget har konstruerats. I huvudartikeln berättas alltså den aktuella händelsens förlopp via olika aktörer så som ögonvittnen och institutionsrepresentater som polisen och Säpo. Sedan försöker man koppla detta till något som tidigare ägt rum, nämligen den höjda beredskapen till följd av ökad terrorhot mot Sverige. Sedan fortsätter man att redovisa möjligheten till att det kan vara så att *"Mannen kan ha sprängt sig själv"* som rubriken på en av de mindre och kompletterande artiklarna lyder. Sedan kompletterar journalisten med en till mindre artikel *"Hot mot Sverige; Era barn ska dö"*. Här är det viktigt att peka på den frånvarande och implicita informationen som hittills har presenterats. Vi kan på ett enkelt sätt lägga upp det hela på följande vis.

Något hände (den aktuella händelsen) – Något har hänt tidigare (Höjd terrorberedskap) – Något mer har hänt (andra aktuella händelser så som ljudfilen). Här försöker journalisten låta nyhetskonsument fylla i luckorna mellan dessa. Att sätta ihop informationen själv, det som Berglez (i Larsson och Ekström, red. 2010: 278) kallar för *textuella luckor*.

Men även överflödigt information presenteras. Att Europa och USA liksom Sverige har höjt beredskapen till följd av terrorhot indikerar på något gemensamt för oss, dvs. Sverige, Europa och USA – ett "Vi". Följaktligen skapar det ett "Dem" eftersom detta hot oundvikligen har en källa. Vid en närmare titt var det alltså inte en "mystisk explosion" trots allt, dvs. när läsaren har läst detta och fyllt i de luckor som journalisten har lämnat. Genom sammansättningen av detta uppslag har journalisten skapat ett händelseförlopp i olika steg, där konsumenten själv väldigt enkelt kan fylla i luckorna mot bakgrund av de kognitiva scheman. De kognitiva scheman som journalisten därigenom "talar till" är hotet från terrorismen, i och med skapandet av ett "vi" mot "dem". Dvs. vi från västvärlden och vad återstår, dem från Mellanöstern. Detta kommer in genom publiceringen av nyheten om ljudfilen där en okänd man skickat in ett meddelande och sagt att han *"Jag åkte aldrig till Mellanöstern för att jobba eller tjäna pengar. Jag åkte dit för jihad."* Det kan te sig simpelt att göra en sådan tolkning, därmed inte sagt att det är en feltolkning. Tvärtom är det sig väldigt lätt att notera en sådan "vi-mot-dem" vid skapandet av en terrorism-diskurs. Främst är det tydligt hur journalisten presenterar faktarutan som vore det bakgrundsinformation för den aktuella händelsen. Vidare är valet av frågeställning, som tidigare nämnt, en viktigt beståndsdel i etablerandet, och

därmed reproducerandet, av en specifik diskurs; ”*Kan det röra sig om en självmordsbombare?*”.

”16.52: Bilbomben”

Vi går över till Aftonbladets artikel om den aktuella händelsen samma dag; Nyhetsartikel **AY1**, eller snarare uppslag. Det är en nyhetskluster uppdelad i två uppslag som beskriver en och samma händelseförlopp.

Uppslaget från Aftonbladets tryckutgåva från den 12 december 2010 rapporterar att en vit Audi exploderade på Stockholms mest trafikerade shoppinggata och att okänd man misstänkt ha sprängt sig själv. På sida 13 finns en mindre intervju med Svenska Islamiska samfundets ordförande Abd al Haqq. Uppslaget består alltså av tre artiklar som kompletterar rapporteringen av det som inträffade. På sidorna 10-11 finns en stor bild på en brinnande bil och den täcker det mesta av uppslaget. Här finns även en mindre bild på ett vittne, Jonathan Bollman. På sida 12 finns en bild på polisbil och folkmassa. Bilden är döpt till ”panik”. Även på sida 13 finns en stor bild som täcker det mesta av sidan. Här syns gärningsmannens kropp. Bilden är tagen uppifrån och har ”Han höll utlösaren i handen” som bildtext. Intervjun på sida 13 innehåller en liten bild på SISs ordförande Abd al Haqq. Rapporteringen ordnas så att den första texten fungerar som en rekonstruktion av händelsen. Sidan 10 och 11 har huvudrubriken ”16.52: Bilbomben” och sida 12 och 13 ”17.02: Nu dör han”. Den lilla intervjun på sida 13 har rubriken ”*Det här är totalt emot islam*”.

Uppslaget innehåll organiseras så att den första artikeln rekonstruerar händelseförloppet kring bilbomben, den andra artikeln ger läsaren detaljer kring självmordsattentatet och den tredje är en intervju med Svenska Islamiska samfundets ordförande Abd al Haqq. Huvudtema i uppslaget är (1) En bilbomb har exploderat på Drottninggatan och strax därefter ska en man ha sprängt sig själv. Följande undertema väcks i uppslaget, (a) Gärningsmannen ville ta flera liv men lyckades inte, (b) Muslimerna tar avstånd från gärningen.

Rubrikerna och ingresserna förmedlar de viktigaste budskapen i rapporteringen. Den första artikeln handlar om bilbomben som exploderade den kl. 16.52 mitt i julhandeln i centrala Stockholm. Ett vittne kommenterar ”Jag kände en tryckvåg” och polisens presstalesman Kjell Lindgren förklarar att bilen innehöll flera gastuber. Det är alltså en 28 årig man som står bakom dådet. I nästa artikel rapporteras det att samma man sprängde sig själv kl.17.02 på

Drottninggatan. Underrubriken avslöjar att han gjorde det genom rörbomber. I ingressen väcks nytt tema, "28 åringen ville döda". Påståendet refereras till en okänd källa som beskrivs "med insyn i utredningen". Mannen ska ha varit på väg till Centralstationen där han förmodligen tänkte spränga sig själv. Texten innehåller två vittnen (Henrik Ytterberg och Stefan Hansson) som kommer till tals. Båda beskriver det de såg detaljerat. Vem den okända källan representerar är oklart. Den tredje artikeln (intervjun) handlar enbart om Abd al Haqq, ordförande för den Svenska Islamiska samfundet där aktören menar att gärningen är totalt emot Islam. Gärningsmannen beskrivs av al Haqq som " *dessa extrema religiösa medlemmar som utövar jihad* ". Al Haqq förklarar att individer som den 28 åriga gärningsmannen " *skadar alla* " och att man måste " *jobba mot våld* ". Konfliktrinramningen tydliggörs av de olika aktörerna som förekommer i uppslaget:

Jonathan Bollman, Johannes Helje, Henrik Ytterberg och Stefan Hansson. (Vittande händelsen, representerar sig själva)

Kjell Lindgren (Polisens presstalesman, representerar Polisen (statligt organ), ger tekniska detaljer kring bomben i bilen)

Okänd källa "med insyn i utredningen (aktören som beskrivs med att ha insyn i utredningen så kan det antas att aktören är ingen vanlig civil med det är fortfarande oklart. Denne lägger fram en teori om att gärningsmannen var på väg till Centralstationen för att döda flera.)

Abd al Haqq (Svenska Islamiska samfundets ordförande, representerar den muslimska samhällsgruppen. Denne tar avstånd från gärningen och förnekar att detta är något Islam förespråkar.)

Gärningsmannen (28 åringen vars alla kommentarer är riktade mot, beskrivs som den extremt religiösa muslimen som utövar "jihad", farliga individer som muslimerna tar avstånd från, enligt al Haqq i alla fall.)

Mikroanalys

I detta nyhetskluster är det mycket implicit information som är väldigt tydlig. Man kan börja med att fråga sig *varför* en imam tillåts uttala sig om dåden? Och vad är det han egentligen

säge? Här finns en textlucka som är väldigt viktig för innehållets mening. Någon spränger en bil och försöker sedan spränga sig själv bland vanligt folk, sedan uttalar sig en muslimsk Imam som händelsen.

Vi tar det steg för steg. Ingressen till artikeln *”Det här är totalt emot islam”* lyder som följer; *”... självmordsbombningen i Sverige mottogs med sorg hos Svenska islamiska samfundet.”*. Då är det fastställt att muslimerna i Sverige ta avstånd från sådana handlingar. Men vad som gjordes genom val av ovanstående ord i ingressen var att det mellan ”självmordsbombning” och i detta fall ”Svenska islamiska samfundet” satte ett likhetstecken. Men det är först när konsument har läst detta och tolkat texten som likhetstecknet uppstår.

Att söka en kommentar hos ett islamiskt samfund är ett sätt genom vilken journalisten i fråga försöker identifiera mannen. Detta är en kollektiv identifiering av personen ifråga. Han tillhör därmed en särskild grupp. Vi vet inte mycket om vem han är som individ.

5.2 Dagen efter – dåden i Oslo och på Utøya

”Minst nio sköts till döds på ö”

DN rapporterar den 23 juli 2011 på sida 8 och 9 (nyhetssektionen) att en polisklädd man tog sig in på norska socialdemokraternas ungdomsläger och sköt ihjäl nio personer. ”Minst nio sköts till döds på ö” är huvudrubriken på sida 8 och 9. Det är en stor bild som täcker båda sidorna. På bilden syns en helikopter och räddningspersonal som transporterar en skadad person. Det är två texter som ingår i detta uppslag, en huvudartikel och en mindre som DNS korrespondent Henrik Brors står bakom. Uppslaget kompletteras av fyra faktarutor som handlar om Norges unga socialdemokrater, tidigare terroråd i europeiska huvudstäder, polisen i Stockholm som höjer säkerheten och Sveriges regering som följer utvecklingen.

Innehållets huvudämne är (1) att den polisutklädda mannen tog sin in på norska socialdemokraternas ungdomsläger och sköt ihjäl minst nio personer. Enligt polischefen ska samma man ligga bakom bombningarna i centrala Oslo. Ämnet rapporteras i huvudartikeln och finns i rubriken. Undertemat som väcks är (a) Terrorådet borde ses som en väckarklocka för Norge med tanke på att året innan så greps två al-Qaida-terrorister av den norska polisen,

(b) Sverige borde vara på sin vakt. Dessa två underteman dyker upp i den mindre ”kompletterande” artikeln och faktarutorna.

Innehållet organiseras så att först rapporteras det om att nio personer ska ha skjutits av en polisklädd man på socialdemokraternas ungdomsläger på Utöya. Samme man ligger bakom explosionerna i centrala Oslo. Detta bekräftas av den enda aktören som kommer till tals i artikeln, polischefen Sveinhung Sponheim. Rapporteringen kompletteras med en stor bild där en helikopter och räddningspersonal transporterar en skadad person. Den ”kompletterande” artikeln som finns på sida 9 och faktarutorna som finns under innehållet grundas inte på polischefens uttalande. Skribenten konstruerar ett ställningstagande som byggs på Janne Kristensen, Säkerhetspolisens chef som ska ha sagt att många unga lockas till terroristorganisationer och att Norge bör höja säkerhetsnivån. Texten som är skriven av DN:s korrespondent Henrik Brors väcker undertemat, (sekundärt ämne), global terrorism. Brors menar att det som hände var väntat eftersom varje land som agerar internationellt riskerar att bli en måltavla för islamitiska terrorister. Faktarutan (Tidiga terrordåd i europeiska huvudstäder) under innehållet bekräftar undertemans vikt. Faktarutorna som finns under innehållet grundas heller inte på denna aktörs uttalande utan ger läsaren information om socialdemokraterna, terroristerna och Sverige. Aktörerna som förekommer i innehållet är:

Gärningsmannen (hotet, antas representera islamistisk terroristorganisation)

Sveinhung Sponheim (Oslopolisens chef, avslöjar att mannen ligger bakom bombningarna i centrala Oslo, dock inte gärningsmannens bakgrund och identitet.)

Janne Kristensen (Säkerhetspolisens chef, förklarar att många unga lockas till terroristorganisationer och att Norge borde höja säkerhetsnivån. Denna aktör används för att förstärka skribentens ställningstagande kring händelsen.)

Islamitiska terrorister (Hotet som gärningsmannen antas representera, har slagit till tidigare mot flera europeiska huvudstäder, säkerhetsnivån måste höjas.)

Sverige (Aktören som man som läsare förknippas med, det kan drabba oss också)

Vid denna tidpunkt var mannens bakgrund okänd. Huvudtemat är dådet men vikten av undertemat verkar ha större betydelse och rapporteringens fokus läggs på ”sekundära ämnet”, global terrorism. De aktörer som kommer till tals är Ungvänsters Ali Esbati och Janne

Kristensen (Säkerhetspolisens chef) som ska ha uttalat sig om att unga dras till terroristorganisationer. Det är oklart när denna aktör gav uttalandet.

Mikroanalys

Den information om gärningsmannen som finns att tillgå vid tidpunkten för publiceringen av DN:s artikel 23 juli, 2011 är begränsad. Men journalisten reproducerar ändå en viss diskurs, den om hotet från terrorister. I den analyserande nyhetstexten i uppslaget framkommer att Norges internationella roll har bidragit till att landet utsatts för terrorhot tidigare. Mycket tydligt nämns att två terrorister tillhöranden den mest välkända terrororganisationen Al Qaeda.

Nyheten sätts på så sätt i ett internationellt perspektiv. Ett "vi-och-dem" framträder indirekt när analysen sätter den aktuella händelsen i relation till händelsen i Stockholm, i december 2010; "*Det har hänt i Sverige och det har hänt i Danmark.*". Implicit menar textförfattaren att Norge, Sverige och Danmark står inför samma hot, således etablerandet av ett "vi". Och vilka är "dem"? Det är terrorister, var av två av dem tidigare gripits av norska säkerhetspolisen. Och dem, dem tillhör Al Qaeda. Ett tydligt exempel på hur journalisten sätter den aktuella händelsen i ett större internationellt perspektiv är förekomsten av faktarutan "*Tidigare terrordåd i Europeiska huvudstäder*".

"Licens för två vapen"

Artikeln "*Licens för två vapen*" finns på sida 20 och 21 från Aftonbladets upplaga från den 23 juli 2011. De flesta artiklarna i denna upplaga handlar om personliga upplevelser, faktarutor och kartor kring händelsen. Denna artikel är den första i upplagan som rapporterar om gärningsmannen som vid denna tidpunkt är igenkänd. Då Aftonbladet trycks senare än DN har tidningen hunnit att publicera detta.

Huvudsakliga innehållet handlar om gärningsmannen Anders Behring Breiviks bakgrund. Utifrån rubriken och ingressen är uppgiften att Breivik hade licens för två vapen det viktigaste i rapporteringen. Sedan väcks andra intressanta tema, att han bodde hos sin mamma och att han var aktiv på högerextremistiska sidor. Det är två stora bilder som kompletterar artikeln.

Den första är en närbild på Breivik och strax står det att denne var högerextremist. På den andra bilden syns en polisbil som står parkerad utanför en byggnad. I bildtexten under står det att polisen har valt att undersöka Breiviks lägenhet.

Utifrån innehållets struktur (rubriken och ingresser) så har skribenten valt att förmedla första och främst huvudämnet (1) att Breivik hade licens för två vapen (automatvapen och en Glockpistol) och undertema, (a) att han var en helt ”vanlig” kille som bodde hos sin mamma, (b) som dock var aktiv på nätet, högerextrema sajter och stödde nationalism. Underrubrikerna ”tystlåten” och ”Kristen och singel” representerar textpartier som personifierar denna gärningsman. Han ter sig inte annorlunda än någon annan, förutom att han då tillhör högerextremistiska grupper i samhället.

Informationen angående Breiviks bakgrund kommer från Polisen och flera vittnen som beskriver mannens bakgrund. Det handlar alltså om en helt vanlig skötsam kille som har till och med licens för två vapen men har varit aktiv inom olika sociala medier som har islamfientlig och mångkulturellfientlig karaktär. Det första stycket sammanfattar rapporteringen, dvs. förvandlingen från en helt ”vanlig” kille till ”en av Europas största terrorister”. Nästa stycke har rubriken, ”tystlåten” och konstrueras utifrån vittnens uttalande (grannen Terje Tingbo och en okänd granne). Grannarna menar att både Anders Breivik och dennes mor var helt vanliga och trevliga människor. Det som inträffade har chockat alla. Nästa stycke har rubrik ”Polisavspärningar” och här kommer nästa aktör till tals, en polis som förklarar att området är avspärrad av säkerhetsskäl. Vidare beskrivs Breivik som den misstänkte bakom både explosionerna i centrala Oslo och skjutningarna på Utöya. I texten så förekommer det att han även ska ha vänt sig mot det svenska samhället då han har kritiserat Sverige för att inte vara tillräckligt kritiska mot islam. Han ska ha hävdad att han är en högerextremist som är emot ett mångkulturellt samhälle. Det sista stycket ”Kristen och singel” avslöjar at Breivik har läst religion och finans, är kristen och singel. Vidare så avslöjas det att han gillar jakt, klassisk musik och dataspelet World of Warcraft samt serier och massa förebilder som han ser upp till. Slutligen citeras han från sitt Twitterinlägg, ”En människa med en tro är jämförbar med kraften hos 100 000 som bara har intressen”. Rapporteringens tråd är att hur en ”vanlig” norrman förvandlades till en av Europas värsta terrorister. Orsak - verkan resonemanget är att detta är ett avvikande fall. Mångkulturellt samhälle eller närmare

sagt Islam är orsaken till förvanlingen. (Breivik citeras att han tro är så stark som 100 000 människors intresse.) Följande aktörer förekommer i innehållet:

Anders Breivik, (representerar högerextremisterna som är emot ett mångkulturellt samhälle, fenomenet som förvandlades från en helt "vanlig" medborgare till en av Europas värsta terrorister.)

Grannarna, (bekräftar informationen om att Breivik och dennes mor var trevliga och "normala" människor.)

Polis, (förklarar avspärningen vid Breiviks lägenhet)

Mångkulturellt samhälle, snarare sagt, muslimerna, (Aktören Breivik och dennes grupp har i sitt sikte)

Mikroanalys

Gärningensmannen (Breivik) framställs som en ordinär människa, en person med intressen. Vi får reda på att han är kristen, singel, kunnig inom ekonomi och allmänt inom litteratur. Men han grupperas samtidigt; "*Aktiv på nätet på högerextrema sajter*", "*De senaste åren har han varit aktiv på islamfientliga nätsidor och han har i olika inlägg sagt att han stödjer nationalism*". Journlisten tillåter gärningsmannen själv identifiera sig. Men varför detta tas upp rör snarare frågan om varför han har utfört respektive dåd, att hitta en förklaring.

Det implicita i nyhetstexten är att gärningsmannen, som numera kan vara "*... en av Europas värsta terrorister*" alltså är en produkt av "högerextremism" och "nationalism".

5.3 Dagen efter – en sammanfattning

Sammantaget går här att skönja vissa skillnader i framställningen av respektive gärningsman, dvs. i rapporteringen dagen efter dem aktuella händelserna. I fallet med dåden i Stockholm är det tydligt att redan första dagen ligger mediefokus på gärningsmannens religiösa tillhörighet. Det utgör själva grunden för identifieringen av honom och för att förklara hans agerande.

Samtidigt kan vi även se hur gärningsmannen för händelserna i Oslo/Utöya framställs som tillhörande ett kollektiv, i hans fall högerextremism och nationalism (vilka således går hand i hand).

I båda fallen kopplas nyheterna till något större, den internationella diskursen om terrorismen, med undantag för analysobjekt BY3, som kopplas till något mer slutet och därmed mer hanterbart. Att journalisten i nyhetstexten (analysobjekt BX2) kopplar rapporteringen om Oslo/Utöya dåden till den internationella diskursen om terrorism och sätter det i ett större internationellt perspektiv visar på att sådana dåd vid en första tanke aktiverar våra kognitiva scheman om ”sådana dåd”. Journalisten reproducerade en redan etablerad och således existerande diskurs. Därmed är det möjligt att utröna en distink skillnad mellan analysobjekt BY3 och BX2, dvs. en skillnad i vilken diskurs som reproduceras; artikel BY3 reproducerar diskursen om det internationella hotet från terrorismen, närmare bestämt terrorism från mellanöstern och Al Qaeda, medan artikel BX2 reproducerar en etablerad diskurs om våldsam nationalism och högerextremism, trots att båda artiklar behandlar samma händelse.

Det intressanta är att denna skillnad är möjlig att urskilja just för att de har olika tillgång till information till följd av att de tryckts vid olika tidpunkter. I artikel BX2 vore det lika möjligt att rapportera om det överhängande hotet från nationalism och högerextremism (då det inte är ett fenomen som uppstått just vid tidpunkten för händelsen) istället för att utan vidare information använda sig av en diskurs.

5.4 Sju dagar senare – dåden i Stockholm

”Lägren där unga drillas till lydiga terrorister”

DN:s tryckutgåva från den 18 december 2010 publicerar uppslaget ”*Lägren där unga drillas till lydiga terrorister*”. Uppslaget består av tre sidor. På den första sidan finns en stor bild på soldater som håller granatkastare. Bildtexten under förklarar att det är ”*ungarekryter som låtit sig värvas av den extrema islamistgruppen al-Shaabab, (arabiska för ’ungdomnen’), paraderari närheten av Somalias huvudstad Mogadishu. Al-Shabab anses ha anknytning till terrornätverket al-Qaida och står på USA:s och EU:s terrorlista.*” Den andra bilden på samma sida är lite mindre och här syns en hand som bläddrar i Koranen. I bildtexten under

står det att ”*en kvinnlig sympatisör till Al Shaabab visar upp boken under en demonstration i Mogadishu.*” I den högra kanten av sidan finns tre mindre bilder på tre olika karaktärer som ska representera viktiga aktörer inom terrornätverket. Under varje bild finns bakgrundsinformation om dessa människor. Den första är Ali Mohamad Rage, talesman och webbansvarig, den andra är Abdelmelek Droukel, ledare för nordafrikanska AQMI, Al Qaidas underorganisation och den tredje är algerier Mokhtar Belmokhtar, utbildad i Al Qaidas träningsläger i Afghanistan. I uppslagets ingress står det att detta är livsfarliga läger där unga islamister tränas till att bli farliga terrorister. Dessa kommer från hela världen. Det är två meningar som har det textstil, ”livsfarliga läger och ”nätet växer”. Dessa tre sidor fungerar som en snabbkurs i ämnet terrorism, ett hot mot demokratin. Skribenten kartlägger terrorismen och källorna han refererar till är olika forskningsinstitut och säkerhetstjänst. Hotet som dessa människor utgör växer och givetvis har den nått oss i Sverige genom Taimour Abdulwahab.

Uppslaget fungerar som en kartläggning av internationell terrorism, hotet som via Taimour Abdulwahab har nått vårt samhälle också. Huvudtemat avslöjas i rubriken och ingressen, (1) Unga extrema islamister tränas till att bli livsfarliga terrorister och nätverket växer. I brödtexten väcks undertema, (a) med tanke på att ett tjugotal svenskar har rest till Somalia för att delta i liknande läger har hotet hunnit nå vårt samhälle också, (b) Taimour Abdulwahab är ett konkret exempel på det.

Rubriken och ingressen förmedlar huvudtemat och uppslaget börjar med att dessa läger beskrivs som filmen Mad Max (vilda gäng från ökenen som terroriserar civilisationen). DN beskriver soldaterna i artikeln, ”*pojarna maskerade i kefiyan (palestinasjal), den traditionella klädseln.*” Dessa är då utrustade med Kalasjnikov och granatgevär. Detta ska ha inträffat i Somalia för ”några månader sedan” och allt detta fotograferades av inbjudna pressfotografer för att sända ett budskap till resten av världen. Vidare så väcks ett nytt ämne, Sverige. Enligt Säpo ska ett tjugotal svenskar rest till Somalia de senaste åren för att delta i liknande läger. Taimour Abdulwahab ska ha varit i Jemen och Irak exempelvis. Dessa läger finns inte bara i Mellanöstern utan runt om i hela världen så länge det är ett fattigt och krigsdrabbat land. Innehållet refererar till den norska försvarsmaktens forskningsinstitut som har ”kartlagt” den internationella terrorismen. Länder som förekommer är: Jemen, Pakistan, Somalia, Indonesien, Filipinerna, Irak, Mali. Terrorismen är då uppdelad i två generationer:

motståndskämparna (mujahedin) under den sovjetiska ockupationen 79-89 och den ”internationella” nätverket som den saudiske miljonärssonen Osama bin Laden organiserade efter att sovjetiska styrkor drog sig ur och grundades efter den 11/9 och förflyttades till gränsen mellan Afghanistan och Pakistan. Mitt i detta stycke finns en bild på al Sahabs webbsida, en islamistisk organisation. Bildtexten förklarar att dessa webbsidor och nätverk byter skepnad och servrar. Nästa stycke behandlar Al Qaidas organisation, utifrån den amerikanska underrätelsetjänstens källor. Avhoppare och tillfångatagna sympatisörer beskriver organisationen: ”De blivande terroristerna utsätts för häftiga temperaturväxlingar, smärta och sömnbrist.” Vidare på sidan 18 så förklarar skribenten detaljerat vad deltagarna utsätts för och utgår ifrån en rapport från FFI (Norges försvarsinstitut). Den ”rationella” förklaringen till detta enligt skribenten är att dessa människor kommer från Saudi Arabien och länderna kring Persiska viken där sportkulturen är eftersatt det finns knappt värnplikt. Då menar skribenten att befälen ”strävar efter att bryta ner den civila karaktären och bygga upp en stridsduglig personlighet”. Vidare så finns en detaljerad beskrivning av Al Farooqläget. Exempelvis beskrivs stegvist hur utbildningen går till. Källan till denna information är FFI (Norges försvarsinstitut).

Den andra generationens terrorister beskrivs på följande vis; *”Det handlar ofta om andra generationens invandrare som är till synes fullständigt integrerade i västvärlden.”* och här kan man dra en koppling till Taimour Abdulwahab. Dessa nya soldater är då ”globaliserade”, förklarar skribenten. Det är ”hotet” som finns i vårt samhälle.

Sida 18 innehåller två faktarutor ”Här finns terroristläget i världen” och på kartan syns Mellanöstern och Nordafrika. Den andra, något mindre faktaruta heter ”Guide, 10 000 har tränats inom terrornätverket Al Qaida”. Det är flertal länder i området som utgör hotet enligt forskningsinstitutet Center for Advanced Defense Studies i Washington och Säpo. 200 av dessa medlemmar ska befinna sig i Sverige och de är beredda att tillgripa våld.

Det sista ämnet handlar om internet, rubriken avslöjar att det är vapen som den unga terroristgenerationen använder sig av. Återigen används FFI som källa då Nidal Malik Hasan som sköt ihjäl 13 personer på en militärbas används som exempel. Denne ska ha då haft kontakt med Anwar Awlaki, en radikal muslimsk predikant bosatt i Jemen. Efter massmordet ska Awlaki ha sagt att Hasan utförde sin ”muslimska plikt”. Säcken knyts av professor Edwin Bakker från forskningsinstitutet i Haag. ”Enbart internetjihadism är inte tillräckligt för att

personer eller grupper ska kunna genomföra lyckade terroraktioner”. Budskapet är tydlig, det gäller att förhindra och spåra dessa eventuella personer på internet som är kapabla till att ha kontakt med terroristorganisationer som kan ge stöd för att utföra dåd.

Följande aktörer finns i uppslaget:

Extremt religiösa islamistiska terrorister (Olika organisationer som Al Shaabab, Al Qaida etc. som tränar unga muslimer till att bli terrorister. Hotet som växer och har nått Europa.)

Taimour Abdulwahab (Terroristen som utförde dådet i Stockholm, praktiskt exempel på ”den nya generationen” av terrorister som är assimilerade i västvärlden)

Säpo (Organen som borde hålla koll på de 200 potentiella terrorister som finns i Sverige)

FFI (Norges försvarsinstitut som har kartlagd den internationella terrorismen)

Den amerikanska underrätelsetjänsten (Aktören som är insatt i Al Qaidas organisation)

Center for Advanced Defense Studies i Washington (Aktören som har kartlagt 10 000 Al Qaida medlemmar)

Edwin Bakker (professor från forskningsinstitutet i Haag, knyter säcken i innehållet, man måste hålla koll på potentiella terrorister genom internetbevakning.)

Mikroanalys

Överlag är det implicita budskapet i denna artikel rätt så tydlig; terrorismen är resultatet av samhällen som saknar västerländska värderingar. Det blir tydligt när journalisten skriver att terroristlägren inte bara finns; ”... i Mellanöstern utan är spridda över hela världen. Men de återfinns nästan alltid i utfattiga, krigshärjade stater med svaga regeringar”. Märk väl de ord som journalisten har valt att använda för att beskriva var dessa terrorister kommer ifrån, dvs. orsaken till varför de existerar. Vidare skriver journalisten:

”I Pakistan återfinns lägren i de oländiga och laglösagränsområden...”

Said (1997) skulle här mena att framställningen av människor från, i detta fall Mellanöstern går i linje med Orientalismens diskurs om hur människor i Orienten är. Att allt vi tillskriver de

är sådant vi skriver bort från vårt eget samhälle, i detta fall Sverige, Europa och således Västvärlden. Därmed även upprätthållandet av bilden om västerlandet som det civiliserade och utvecklade.

Vidare bör det tilläggas att Uppslaget i sig, själva kartläggningen av hur terrorismen fungerar, är en sekundär nyhet. Det blir till en nyhet just för att Gärningsmannen för terrordåden i Stockholm varit på liknande läger.

”De var flera”

Aftonbladets rapporterar den 18 december 2010 på sida 6 och 7 om nya uppgifter om gärningsmannens bakgrund och givetvis expertens teorier. Rapporteringen analyserar dådet och det handlar om Säpos uppgifter att gärningsmannen, Taimour Abdulwahab fick hjälp från andra att genomföra dådet. Längst till vänster finns en bild på gärningsmannen med en undertext som förklarar att han själv ska ha byggt bomben. I mitten finns den största bilden, folkmassan på Drottninggatan där det råder panik och kaos. Rapporteringen på sidan 6 och 7 innehåller alltså en huvudartikel och en kompletterande artikel, expertens teorier. Längst till höger på sidan 7 finns terrorexperten Magnus Ranstorp som förklarar att ifall gärningsmannen genomförde dådet helt ensam är det väldigt unikt.

Artikeln huvudtema är (1) att gärningsmannen Taimour Abdulwahab antas ha fått hjälp av flera personer. Säpo är övertygade att flera hjälpte gärningsmannen att utföra dådet rapporterar Aftonbladet. Vittnen och experter bekräftar detta men samtidigt väcks undertema att ifall Abdulwahab utförde detta själv så är det väldigt unikt.

Det är alltså två artiklar som utgör uppslaget, huvudartikel som behandlar huvudtemat och en kompletterande artikel där terrorexperten Magnus Ranstorp framför sin teori angående gärningsmannens tillvägagångssätt. Huvudtemat i uppslaget är alltså att gärningsmannen Taimour Abdulwahab fick hjälp av flera personer. ”Aftonbladet kan idag avslöja att Säpo är övertygade om att flera personer hjälpte honom att planera attacken.” För att förstärka detta refererar skribenten till att TV4 har fått information från ett vittne som hävdar att någon hade pratade i en walkie-talkie nära platsen där dådet inträffade. Det används även i bildtexten under den stora bilden, där folkmassan syns. TV4 är alltså informationskällan skribenten

refererar till. Fix Lars Persson, bombexperten vid Swedec förklarar att gärningsmannen använde sig av svartkrut, eftersom ett gult eldmoln fångades på övervakningskameran. Vidare så undersöks övervakningskamerorna, då man vill ta reda på ifall gärningsmannen hade någon kontakt med andra. ”På de övervakningsbilder Aftonbladet har tagit del av syns en man som av klädsel och utseende att döma skulle kunna vara Abdulwahab”, skrivs det. På bilden ska gärningsmannen sätta något mot örat och det kan mycket vara en walkie-talkie eftersom en liknande pryl hittades vid gärningsmannens kropp efter dådet. Den andra, mindre artikeln fungerar som en kompletterande expertutlåtande. Experterna från Totalförsvarets forskningsinstitut Magnus Ranstorp och Magnus Norell förklarar att faktumet att en walkie-talkie har hittats vid platsen och att gärningsmannen åkte till mellanöstern för ”jihad” är tillräckligt för att dra en slutsats att han inte agerade på egen hand. Det vore väldigt unikt ifall han agerade på egen hand eftersom historiskt sett så har det alltid visat sig att det är flera som samarbetar. Exempelvis så tittar man tillbaka till de tidigare terroråd i Europa och speciellt London.

Aktörerna i innehållet:

Taimour Abdulwahab (Gärningsmannens som misstänks ha medhjälpare då man har hittat walkie-talkie- liknande pryl och historiskt sett så har det alltid visat sig att dåden utförs av flera (London 2005)

Säpo (Enligt Aftonbladet så är Säpo övertygade om att gärningsmannen inte agerade själv. Fast än Säpos presstalesman Peter Linjebad vägrade kommentera men har Aftonbladet fått reda på informationen. Med andra ord bekräftas inte misstankarna av Säpo.)

Fix Lars Persson (Bombexpert vid Swedec som förklarar att gärningsmannen använde svartkrut)

Magnus Ranstorp och Magnus Norell (Experterna från Totalförsvarets forskningsinstitut, kompenserar för att Säpo vägrar bekräfta teorin och förklarar att historisk sett så är det unikt ifall gärningsmannen agerade på egen hand.)

Mikroanalys

Redan i rubriceringen av detta uppslag *"De var flera"* är det möjligt att urskilja budskapet med artikeltexten. Man bekräftar detta i underrubriken *"Aftonbladet avslöja: Säpo övertygade om att andra var med och planerade självmordsattacken i julhandeln"*. Ingressen är upprepning av detta, för att verkligen få fram vad det är som är "nyheten". Det som implicit förs fram i texten är att gärningsmannen för självmordsattacken i Stockholm inte agerade ensam utan att "De var flera" som gärningsmannen, som fortfarande finns kvar där.

Vidare drar man en parallel med bombningarna i London; *"Ofta, som i samband med terrorattentaten i London, handlar det om personer som kommit tillsammans för just den attacken"*. Vad är det som framförs här, egentligen? Implicit pekar man på att hotet från terrorismen inte behöver vara förankrad i organisationer eller nätverk. Det är därmed fullt möjligt att de på eget bevåg går ihop med andra terrorister för att utföra ett attentat.

Intressant att lyfta fram här är följande; *"... att en man hörts prata på ett utländskt språk ..."*. Det ter sig väldigt vagt när man läser "ett utländskt språk", men det som framförs, dvs. den tolkning som konsumenten här gör är att tolka detta mot sina förförståelse, sina kognitiva scheman. Vad är då ett utländskt språk? Allt som inte hör hemma i detta samhälle. Hotet kommer utifrån, mot oss. Härigenom etableras ett "vi", och "dem" blir simpelt någon som pratar ett "utländskt språk". Som tidigare nämnt menar Said (1997) att tillskrivningar av "dem" är ett sätt att etablera vad "vi" består av. Dvs. allt som "dem" inte är, är "vi" – vi är inte terrorister, pratar inte ett utländskt språk, etc.

5.5 Sju dagar senare – dåden i Oslo och på Utøya

"Garaget förhindrade ännu större katastrof"

DN rapporterar i tryckutgåvan från den 29 juli 2011 på sida 16 och 17 artikeln *"Garaget förhindrade ännu större katastrof"*. Det är två texter som utgör uppslaget. Den första handlar om garaget som förhindrade sprängkraften från att ta ännu flera liv och den andra om detaljer kring gärningsmannens Anders Breiviks åtal och rättegång. Uppslaget innehåller en mängd med bilder och faktarutor. Den stor bilden är relaterad till huvudartikeln där den sprängda

byggnaden syns. Bildtexten ger läsaren information, "Bilden visar kratern efter bilbomben i regeringskvarteren. Mycket av sprängkraften gick nedåt, det räddade många liv, säger bombexperten Per Neergaard." På andra sidan (17) finns två faktarutor och en karta där man ser var Breivik positionerade sin bil, (VW Crafter dvs. bombladdningen) och den andra är en bild på Norges tidigare statsminister Gro Harlem Brundtland med en ros i handen. Strax under står det att hon ska ha varit ett av målen på Utöya. Längre ner på sida 17 finns bilden på Norges samtliga partiledare som sitter vid ett bord, samlade i regeringens "tillfälliga kansli" får läsaren veta enligt bildtexten under. Slutligen längst ner på både sida 16 och 17 finns fyra korta nyhetstexter som handlar om 1. S-ledarna från hela Norden deltar i en minnestund, 2. 17 personer är fortfarande allvarligt skadade, 3. Breivik köpte flygbränsle på nätet, 4. Beatrice Ask menar att kemikalier är för lättillgängliga.

Artikelns huvudtema är (1) att garaget förhindrade sprängkraften att ta ännu flera liv. Undertema som väcks är (a) Breiviks rättegång och åtal. Gärningsmannen ska genomgå en sinnesundersökning som ska fastställa åtalets detaljer och (b) Norges tidigare statsminister Gro Harlem Brundtland ska ha varit ett av målen med attacken på Utöya. Innehållet organiseras så att huvudtema finns i den stora artikeln och resten i faktarutor respektive den kompletterande artikeln.

Uppslaget konstrueras så att huvudtemat finns i den stora artikeln som den stora bilden på byggnaden samspelar med. Brödtexten i artikeln börjar med att återberätta hur Breivik gick till väga för att genomföra dådet. Precis innan texten övergår till detaljer kring bomben skriver skribenten att det är mest troligt att en bilolycka räddade Norges tidigare minister Gro Harlem Brundtlands liv då Breivik var på väg att döda henne. Ett vittne bekräftar att olyckan skedde men Oslopolisens talesman Sturla Henriksbö förenakar kännedom om någon olycka men säger att det kan ha inträffat. I nästa stycke behandlas huvudtemat, sprängkraften stoppades av garaget under regeringsbyggnaden. Här får bombexperten Per Neergaard utrymme att kommentera detaljer kring bombens sprängkraft. Fast än rubriken handlar om garaget som hindrade sprängkraften så handlar det mesta av texten om den okända bilolyckan som ska ha räddat livet på den tidigare statsminister Brundtland och givetvis detaljer kring utredningen. Slutligen kommenterar åklagaren Hjort Kraby misstankarna att det finns flera som ligger bakom dådet.

Den andra ”kompletterande” artikeln handlar enbart om åklagaren Tor-Aksel Busch som talar om fördröjningen av Breiviks rättegång och om terrorparagrafen som kan ändras med tiden eftersom man vill utreda ifall Breivik är psykiskt frisk. Tingsrätten har begärt en sinnesundersökning. Åklagarens kommentarer är alltså riktade mot Breivik som bör undersökas och ifall han anses vara frisk kommer han dömas till 30 års fängelse. Journalisten beskriver aktörerna enbart med benämningen som har med deras yrke att göra, exempelvis bombexperten, åklagaren, vittnen etc. De som drar de huvudsakliga slutsatserna kring händelsen är bombexperten Per Neergaard som förklarar vad som förhindrade större katastrof och riksåklagaren Tor-Aksel Busch som ger information om åtalet och terrorparagrafen. I de korta artiklarna längst ner på båda sidorna handlar det om de svenska socialdemokraternas stöd till Norge (Håkan Juholt) och Beatrice Asks kommentarer kring att kemikalier är för lättillgängliga.

Aktörer i innehållet

Anders Breivik (Gärningsmannen, misstänkt vara sinnesjuk och väntar en undersökning, var på väg att mörda Norges tidigare minister Gro Harlem Brundtland och utförde båda dåden)

Okänd vittne (Påstår att ha kännedom om en olycka som ska ha hindrat Breivik att mörda den tidigare statsministern)

Sturla Henriksbö (Oslopolisens talesman, förenkar kännedom om olycka men utesluter inte möjligheten)

Per Neergaard (Bombexperten, förklarar detaljerat varför garaget hindrade sprängkraften)

Pål-Fredrik Hjort Kraby (Åklagare, vägrar ge information om misstankarna om att det var flera som utförde dådet)

Tor-Aksel Busch (Norges riksåklagare, kommenterar Breiviks åtal, menar att med hänsyn till de drabbade och deras anhöriga kommer åtalet att dröja. Den största anledningen är att Tingsrätten har begärt en sinnesundersökning som kommer att avgöra enligt vilken paragraf åtalet ska grundas på (terrorparagrafen))

Gro Harlem Brundtland (Norges tidigare statsministern som höll tal på Utöya, ska ha räddats av en bilolycka som hindrade Breivik att komma tidigare.)

Håkan Juholt och Beatrice Ask, (Svenska politiker som kommenterar dådet, Juholt deltar i minnestunden med alla andra S-ledarna från Norden och Ask kommenterar att kemikalier är för lättillgängliga)

Mikroanalys

Fokus i denna artikel ligger till stor del på att rekonstruera händelseförloppet varvat med den rättsliga processen. Inramningen av detta Uppslag är tydlig, ”*Terroråden i Norge*”. Men en terrorism-diskurs liknande den som kan urskiljas i artiklarna om gärningsmannen i Stockholm är frånvarande.

Här är det också intressant att lyfta fram frånvaron av ett större hot, mot bakgrund av den aktuella händelsen och gärningsmannens identitet. Han framställs på ett individuellt plan, till skillnad från gärningsmannen i Stockholm. Någon vidare diskurs om gärningsmannens tillhörighet till en särskild samhällsgrupp är också den frånvarande.

Journalisten är dock konsekvent i framställningen av den aktuella händelsen; ”*Mannen bakom förra fredagens terroråden i Norge...*” men händelsen sätts inte i någon vidare internationell kontext eller reproducerar en sådan diskurs.

”Drevs av musik”

Kortfattat handlar artikeln om Anders Breivik och hur denne genomförde skjutningen på Utöya. Han ska ha vridit upp volymen på sin Ipod för att våga döda. Det är två stora bilder, en på sida 8 där gärningsmannen syns uppifrån (förmodligen tagen ur en helikopter) och en när han sitter i bilen tittandes mot journalisterna vars blixtnyckling lyser upp Breiviks ansikte. Under den första bilden finns bildtexten som informerar läsaren om att Anders Breivik lyssnade på ”Lux Aeterna”, instrumental som används i ”Sagan om de två tornen” och tv-serien ”Lost” medan han sköt. I den andra något mindre bilden (när bilden) finns bildtext som informerar att musiken höll honom fokuserad. Han ska ha skrivit i sitt manifest att det ska ha gjort honom

till makten av enmansarmé. Två korta nyhetsartiklar finns längst ner på sidan där Breivik ska ha hyllat två artister, norska Helene Böksele och Saga, en svensk artist som sjunger poplåtar med nationalistiska texter.

Innehållet handlar om hur Anders Breivik genomförde skjutningen på Utöya där huvudtema är att (1) Anders Breivik undertryckte sin rädsla genom att lyssna på musik och undertema som väcks är dennes sinnestillstånd med tanke på bakgrundsinformationen. Sekundärt ämne i artikeln finns längst ner på sidan där två korta nyhetsartiklar bidrar läsaren med information att Breivik hyllar norska och svenska artister som producerar nationalistiskt musik.

Det huvudsakliga innehållet i texten är att Anders Breivik lyssnade på musik under massakern för att hålla sig fokuserad. Rubriken är glasklar och brödtexten är uppdelad i tre underrubriker som sammanfattar innehållet; ”*Skulle stoppa rädslan*”, ”*Använts i filmer*” och ”*Räknade med gripande*”. Under den första underrubriken skrivs det att gärningsmannen ska ha haft hörlurar även under gripandet. Vidare så står det att Breivik ska ha skrivit i sitt 1500 sidors manifest att han kommer att undertrycka rädslan med musiken. Nästa stycke (Använts i filmer) handlar om låten Breivik spelade, Clint Mansells dödsmissa ”Lux Aeterna”. Låten används i flertal filmtrailers. Den är suggestiv, ödesmättande och instrumentell. Här citeras Breiviks från hans manifest där han förklarar att det är den enda låten som har en lugnande effekt på honom. I det sista stycket (Räknade med gripande) förklaras att han räknade med att han skulle gripas samtidigt som han lyssnar på ”Lux Aeterna”. Även här citeras han från manifestet. I slutet på artikeln nämns Oslopolisens stabschef, Johan Fredriksen som vägrar kommentera uppgifterna angående terroristen Breivik. Det ”sekundära” ämnet som väcks finns i en kompletterande artikel längs ner som handlar om att Breivik hyllar två artister, norska Helene Böksele och Saga, svensk artist som sjunger poplåtar med nationalistiska texter. Breivik inspireras av dessa två artister och citeras i texten.

Aktörerna i innehållet

Anders Breivik (Gärningsmannen, drevs av musiken för att övervinna rädslan, ska ha skrivit 1500 sidors manifest, nationalist)

Johan Fredriksen (Oslopolisens stabschef som vägrar kommentera)

Verdens Gang (Norska tidningen som publicerar uppgifterna om Breiviks inspiration)

Mikroanalys

Liksom i föregående artikel är inramningen för detta uppslag *terrordådet i Norge*. Budskapet är implicit att gärningsmannen drevs av musik, i detta fall nationalistisk musik. På så sätt anspelar journalisten/textförfattaren på läsarens förförståelse av nationalism, dvs. läsarens kognitiva scheman.

Även journalisten i denna artikel konsekvent, ”*Nu rapporterar VG att **terroristen**, enligt uppgifter från polisen, hade hörlurar i öronen.*”. Dock är det som individ som denna terrorist framställs. Någon vidare grupptillhörighet saknas, dvs. förutom att koppla denne till nationalismen.

5.6 Sju dagar senare – en sammanfattning

Medan rapporteringen kring terrordåden i Stockholm glider in i en internationell kontext (se artikeln ”*Lägren där unga drillas till lydiga terrorister – 18/12/2010*, Aftonbladet), isoleras rapporteringen om terrordåden i Norge till just Norge (se ”*Garaget förhindrade ännu större katastrof*” – 29/12/2011. Dagens Nyheter).

Denna skillnad visar på en annan skillnad, nämligen att respektive gärningsman framställs på skilda sätt som personer. Medan gärningsmannen för terrordåden i Stockholm framställs i ett vidare internationellt perspektiv identifieras han i samma veva utifrån ett kollektivt perspektiv, medan gärningsmannen för dåden i Norge sätts i ett nationellt perspektiv, var vid hans identitet framställs på det individuella planet.

6. Slutsatser och Diskussion

Hur har då framställningen av respektive gärningsman skett i Dagens Nyheter (DN) och Aftonbladet (AB)? Skiljer sig dessa framställningar åt nämnvärt, och vilka likheter går att urskilja? Och är det möjligt att urskilja en Orientalistisk diskurs? För att återknyta till studiens teoretiska ramverk ska vi här, mot bakgrund av dessa frågeställningar, presentera de slutsatser vi har kommit fram till.

Överlag är det möjligt att urskilja en övergripande skillnad i framställningen av respektive gärningsman. Utifrån Orientalismens grundtankar om en dikotomi, avseende relationen mellan Öst och Väst är det möjligt att peka på en sådan framställning när det gäller gärningsmannen för dåden i Stockholm. Kopplingar till hans rötter, dvs. Mellanöstern, är tydliga och sträcker sig utöver den egentliga rapporteringen och framställningen av honom som en individ. Snarare placeras han i en internationell kontext och klumpas ihop med ”dem” (dvs. terroristerna, de från Mellanöstern och inte minst muslimer). Sådana framställningar är vad Said (1997) ser som ett resultat av kolonialismens era. Det framgår tydligt att de länder som gärningsmannen för Stockholmsdåden kopplas till har väldigt orientalistiska benämningar som exempelvis; *Laglösa, utfattiga, etc.* Said säger följande om hur orientalismen yttrar sig, att det är en diskursmetod som har; ”[...] *egna institutioner, egen vokabulär, egen forskning, eget bildspråk, egna doktriner och till och med koloniala byråkratier kolonial stil.*” (Said, 1997, s. 64). För att konkretisera kan man se DN och AB som institutioner vars rapportering influeras av Orientalismens diskurs. Därmed inte sagt att denna reproduktion är en medveten sådan. Snarare är det resultatet av årtionde av reproduktion och ingjutning av denna diskurs som präglar och förvisso även kommer att präglade västerländska medier. Sverige är således inget undantag.

Clausen (i Allan, red. 2010) menar att internationella nyheter tenderar att demosticeras av västerländska korrespondenter, med en västerländsk diskurs. Hon säger att relationen mellan globala och nationella nyheter har sammanflätats till *internationella* nyheter. Här vill vi påstå det motsatta, att nationella nyheter tenderar att globaliseras, i synnerhet i de fall då det gäller händelser av samma karaktär som den i Stockholm, dvs. en muslimsk terrorist som utför ett terrorattentat. Och detta mot bakgrund av att terrorattentaten i Norge inte fick samma

globaliserande framställning, inte nog med att det inte var samma, det var inte i närhet av en globaliserad kontext. Det är tydligt att Orientalismen präglar stora delar av det studiematerial i denna uppsats. Det är däremot inte möjligt att här generellt uttala sig om svenska medier. Det är, som tidigare nämnt, inte heller tanken med denna studie.

Det är möjligt att hävda att islamisk terrorism är en etablerad diskurs, och här talar vi om *framing*, och att det därigenom möjliggör och underlättar att koppla händelserna i Stockholm och framställningen av gärningsmannen i internationella termer. Det är dock just det som är skillnaden, att terrorister som hämtar inspiration från islam och därmed utför dåd i dess namn får större genomslagskraft. Kanske är just detta den främsta orientalistiska yttringen.

Vidare är det även en annan skillnad som är möjlig att urskilja i denna studie, mot bakgrund av den globaliserade framställningen av gärningsmannen för Stockholms dåden och nationaliserandet av gärningsmannen för dåden i Norge. Det är skillnad i identifieringen som blir en följd av detta; dvs. en kollektiv identifiering – i fallet Stockholm med en större och globaliserad grupp, dem muslimska terroriterna – och individuell identifiering – i fallet Norge där gärningsmannen klumpas ihop med och nationalisterna. Rent diskursmässigt är det på till synes snarare en likhet som är väsentligt att peka på, att båda gärningsmännen benämns som terrorister och att deras handlingar är terrorattentat.

Orientalism, så som Said beskriver den; ”... ett sätt att förhålla sig till Orienten som har sin grund i områdets speciella ställning i det europeiska Västerlandets historia” ” (Said, 1997:64) kan med utgångspunkt från resultaten i denna studie sägas vara levande. Men hur har vi förhållit oss förstått västerlandet? Kanske är det av intresse av i framtiden studera forskares inställning och tolkning av material mot bakgrund av deras position; dvs. hur pass påverkade är de av den rådande diskursen inom det samhälle det är verksam i?

Det är läge att här även beröra analysmetoden, genom vilken vi har tolkat och fått fram våra resultat. För vidare forskning är det en fördel att i samband med kritisk diskursanalys tillämpa andra verktyg för en mer effektiv och mer konkret analys och tolkning. En sådan tillämpning är tänkt som ett komplement till CDA. Det vi har kunnat konstatera i denna studie är att CDA i sig, som ensam analys- och tolkningsverktyg blir för klen och innehållsfattig. Det är också en av de brister som vi kan peka på i kapitel 5 (Resultat och Analys). Således föreslår vi en rikare och mer mångsidig analystillämpning. Det skulle således även minska inverkan av

forskanas förförståelse av det material de studerar och därmed undvika så lite selektivitet i urval och tolkning som möjligt.

Intressant för vidare forskning inom ämnet vore att göra en kvantitativ studie i syfte att kartlägga inte bara i generella termer utan även identifiera skillnader mellan kvälls- och morgonpress. Vidare vore det av vetenskapligt värde för studieområdet att studera eventuella skillnader mellan sensationsjournalistik och elitjournalistik. På så sätt vore det även möjligt att därigenom identifiera eventuella skillnader i förhållningssätt till internationella kontexter och reproduktionen av globaliserade diskurser.

7. Sammanfattning

I denna studie har vi intresserat oss för huruvida en Orientalistisk diskurs förekommer i nyhetsrapporteringen i Dagens Nyheter och Aftonbladet av terrordåden i Oslo/Utöya respektive Stocholm. Mot bakgrund av ett teoretiskt ramverk bestående av postkolonial teori, närmare bestämt Orientalism, framing och diskursteori, har vi kommit fram till att det i studiematerialet förekommer orientalistisk diskurs. Genom att använda kritisk diskursanalys för att presentera och tolka resultaten har vi uteslutande intresserat oss för texten i studiematerialet. Syftet har inte varit att utifrån denna studie uttala sig generellt om svenska medier, eller andra medier för den delen, utan att explicit uttala oss om nyhetsrapporteringen och framställning i respektive tidning, dvs. Dagens nyheter och Aftonbladet.

Genom att identifiera och analysera diskurser och lexikaliska mönster i analysexterna har vi därefter dragit slutsatser. Det är tydligt att skillnader i framställning mellan respektive gärningsman framkommer i nyhetsrapporteringen i DN och AB. Utifrån studiens syfte och mot bakgrund av det teoretiska ramverket har vi dragit slutsatsen att de skillnader som framkommer genom diskurser har en historisk förankring. Vi kan därmed konstatera att orientalismen ännu finns kvar som diskurs.

Referenslista

Böcker

Allan, Stuart (red.) (2010). *The Routledge companion to news and journalism*. Rev. ed. London: Routledge

Berglez, Peter (2010), Kritisk diskursanalys. I Mats Ekström & Larsåke Larsson (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*. upplaga 2:1, Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2002) "Samhällsvetenskapliga Metoder", Malmö: Liber

Said, Edward W. (1997). *Orientalism*. [Ny utg.] Stockholm: MånPocket

Huggan, Graham & Law, Ian (2009), *Racism Postcolonialism Europe*, Liverpool: Liverpool University press

J. C. Young, Robert (2003), *Postcolonialism: A very short introduction*, New York: Oxford University press

Nohrstedt, Stig Arne & Ottosen, Rune (red.) (2004). *U.S. and the others: global media images on "the war on terror"*. Göteborg: Nordic Information Centre for Media and Communication Research (Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning) (NORDICOM)

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Tidskrifter

Featherstone, Mark, Holohan, Siobhan och Poole, Elizabeth (2010), Discourses of the War on Terror: Constructions of the Islamic other after 7/7, I *International Journal of Media and Cultural Politics*, Vol 6, nr. 2, Intellect

Powell, Kimberly A. (2011), Framing Islam: An Analysis of U.S Media Coverage of Terrorism Since 9=1. I *Communication Studies*, Vol 62, , nr. 1, Routledge

Tidningsartiklar på webben

Bergfeldt, Carina. M.fl. 2011. Många döda i bombdådet. *Aftonbladet*. 22 juli.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/terrordadetinorge/article13362762.ab>